

Prostitutie in beeld gebracht

Een onderzoek naar aard en omvang van zichtbare en onzichtbare prostitutie in Arnhem

Anton van Wijk
Manon Hardeman
Tom van Ham
Anouk Lenders
Juno van Esseveldt

Bureau **Beke**

Inhoudsopgave

Voorwoord	4
Samenvatting	5
1 Inleiding en vraagstelling	9
1.1 Prostitutiebeleid en prostitutie in Nederland	9
1.1.1 Ontwikkelingen in het landelijk prostitutiebeleid	9
1.1.2 Ontwikkelingen op het gebied van prostitutie	11
1.1.3 Effecten van uitstapprogramma's	13
1.2 Prostitutiebeleid in de gemeente Arnhem	14
1.3 Nader onderzoek in Arnhem	16
1.4 Leeswijzer	17
2 Opzet en uitvoering van het onderzoek	18
2.1 Internetsearch	18
2.2 Analyse systeeminformatie Zorgzone	19
2.3 Interviews met sekswerkers en exploitanten	20
2.4 Interviews met professionals	22
2.5 Analyse bestuurlijke rapportages	23
2.6 Vragenlijsten wijkagent	23
2.7 Observatie PCT	24
2.8 Beschouwing	24
3 Aard en omvang vergunde prostitutie	25
3.1 Vergunde inrichtingen	25
3.1.1 Korte impressie van vergunde seksbedrijven	26
3.1.2 Controles en concurrentie	27
3.1.3 Misstanden	28
3.2 Zorgzone Arnhem	29
3.2.1 Ontstaan en ontwikkeling	29
3.2.2 Hulp op de Zorgzone in cijfers en volgens professionals	30
3.2.3 Huidige populatie sekswerkers op de Zorgzone	35
3.2.4 Ervaringen in andere steden	41
3.2.5 Professionals over eventuele sluiting van de Zorgzone	44

4	Aard en omvang niet-vergunde prostitutie	45
4.1	Aanbod sekswerk via internet	45
4.1.1	Vormen van sekswerk	46
4.1.2	Kenmerken sekswerkers	46
4.1.3	Aangeboden sekswerk	48
4.1.4	Tarieven	49
4.1.5	Beschikbaarheid	50
4.1.6	Signalen van mensenhandel	51
4.2	Illegale (en niet-vergunde) prostitutie volgens wijkagenten	53
4.3	Controles niet-vergunde en/of illegale prostitutie	54
4.3.1	Doel en aanleiding van controles	54
4.3.2	Wettelijke grondslag en uitvoering van controles	55
4.3.3	Algemeen beeld en bestuurlijke rapportages	56
4.3.4	Handhaving	59
5	Conclusies en aanbevelingen	62
5.1	Conclusies	62
5.1.1	Prostitutiebeleid	62
5.1.2	Verschijningsvormen	63
5.1.3	Zorgzone	64
5.2	Aanbevelingen	65
	Geraadpleegde bronnen	68
	Bijlagen	
Bijlage 1	Begrippenlijst	71
Bijlage 2	Format IrisZorg	73
Bijlage 3	Format Nationale Politie	74
Bijlage 4	Topiclijst sekswerkers Zorgzone	75
Bijlage 5	Topiclijst voormalig sekswerkers Zorgzone	77
Bijlage 6	Topiclijst thuissekswerkers	79
Bijlage 7	Topiclijst exploitanten vergunde seksinrichtingen	81
Bijlage 8	Overzicht van gesproken instanties	83
Bijlage 9	Topiclijst professionals instanties en andere gemeenten	84
Bijlage 10	Vragenlijst wijkagenten	86

Voorwoord

Voor u ligt het onderzoek 'Prostitutie in beeld gebracht'. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van de gemeente Arnhem. Het doel van het onderzoek was om zowel de zichtbare als de onzichtbare vormen van prostitutie in kaart te brengen als om de problematiek van de vrouwen die nog op de zorgzone werken helder te krijgen. Er zijn diverse bronnen gebruikt om zowel zicht te krijgen op de aard en omvang van prostitutie in Arnhem als op de sekswerkers die op de Zorgzone werken. De wereld van de prostitutie is dynamisch en grillig, en er zal zeker wat aan de aandacht van de onderzoekers zijn ontsnapt. Dat neemt niet weg dat door de combinatie van bronnen een zo volledig mogelijk beeld is ontstaan van het fenomeen prostitutie in Arnhem, op basis waarvan de gemeente (aanvullend) beleid kan formuleren. We danken de respondenten voor hun bereidwillige medewerking aan de interviews en de instanties voor het verstrekken van gegevens.

Het onderzoeksteam,

Arnhem, oktober 2017

Samenvatting

In opdracht van de gemeente Arnhem is een onderzoek uitgevoerd naar de aard en omvang van de onzichtbare en de zichtbare prostitutie in de gemeente. Tevens is onderzocht wat de huidige situatie van voormalige sekswerkers van de Zorgzone is ter evaluatie van het gevoerde beleid.

Onderzoeksbronnen

Voor het onderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd teneinde een zo volledig mogelijk beeld te schetsen. Het betreft: uitvoerige internetsearch (advertentiesites); interviews met (voormalige) sekswerkers en exploitanten; interviews met professionals; vragenlijstonderzoek onder wijkagenten; telefonische interviews met wijkagenten; analyse van bestuurlijke rapportages en documentatie, analyse van systeeminformatie van instanties en meedraaien van een dienst met het Prostitutiecontrole Team (PCT).

Verschijningsvormen

In de gemeente Arnhem zijn zowel vergunde als niet-vergunde vormen van seksuele dienstverlening beschikbaar. Het aantal vergunde seksinrichtingen bedraagt anno 2017 vijf (maximum is acht) en varieert van een privéhuis tot een SM-studio. Er is één escortbureau in Arnhem gevestigd. Voor zover daar zicht op is, zijn de sekswerkers in deze seksinrichtingen vaak van Nederlandse afkomst en soms al geruime tijd werkzaam in de seksinrichting. De sekswerkers worden regelmatig medisch gecontroleerd door de GGD. Er worden door het PCT in de vergunde seksinrichtingen geen overtredingen geconstateerd.

Straatsekswerkers vormen een specifieke groep. Uit landelijk onderzoek is bekend dat deze groep steeds kleiner wordt. Ook in Arnhem neemt het aantal vergunde sekswerkers in de straatprostitutie af; van 45 in 2003 tot negen in 2017. Uit het onderzoek blijkt duidelijk het problematische karakter van deze groep. Er is sprake van uiteenlopende psychosociale problematiek (verslaafd, dakloos, psychische en/of financiële problemen) en – in sommige gevallen – zeer regelmatig politiecontacten in de rol van betrokkene of verdachte. Een aantal straatsekswerkers komt van buiten Arnhem.

Op het niet-vergunde deel van de prostitutiebranche in Arnhem, in casu de thuisprostitutie, is redelijk goed zicht gekomen doordat de sekswerkers daarvoor op internet moeten adverteren om vindbaar te zijn voor klanten. In 2017 (tot en met augustus) gaat het om ongeveer 240 unieke advertenties. In lijn met het landelijke beeld is een (naar verhouding) fors deel van de sekswerkers van Oost-Europese of Zuid-Ameri-

kaanse origine. In het onderzoek is het lastig om aan te geven hoeveel van deze sekswerkers daadwerkelijk ook illegaal – namelijk bedrijfsmatig – werken. De controles van het PCT hebben namelijk een beperkte en op basis van risico-indicatoren geselecteerde groep thuissekswerkers in beeld. Op basis van de teksten in de advertentie kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over de eventuele problematiek van de sekswerkers die via internet hun diensten aanbieden.

Over andere vormen van illegale prostitutie zijn in dit onderzoek weinig aanwijzingen gevonden dat dit op grote schaal voorkomt. Verschillende respondenten noemen illegale straatprostitutie (buiten de Zorgzone) door een klein aantal vrouwen. En uit de bestuurlijke rapportages blijkt dat in een enkele massagesalon naast de massages ook seksuele diensten worden aangeboden. Uit de internetsearch komt naar voren dat een belangrijk deel van de adverteerders (ook) buiten hun woning diensten verlenen. Het is alleen niet geheel duidelijk geworden wat die locaties zijn. In de interviews zijn wel *cardate* (seksuele dienstverlening op parkeerplaatsen) en hotelprostitutie genoemd. Verder zijn er niet of nauwelijks aanwijzingen gevonden dat er sprake zou zijn jongensprostitutie.

Zorgzone

De eventuele sluiting van de zorgzone is een regelmatig terugkerend onderwerp in Arnhem, waarbij in 2012 gekozen is om geen nieuwe pasjes meer te verstrekken om zodoende tot een 'uitsterfconstructie' te komen. Met acht van de negen sekswerkers die momenteel nog op de Zorgzone werken, zijn gesprekken gevoerd. Unaniem stellen zij dat ze het werk blijven doen, ook na een eventuele sluiting van de Zorgzone, en dat de Zorgzone voor hen een veilige en prettige (verlichting, toezicht) plaats is om te werken. Ze vinden er een thuis; onder de sekswerkers die daar werken heerst een sterke verbondenheid.

Over de gevolgen van een eventuele sluiting van de Zorgzone zijn ook de geïnterviewde professionals eensgezind: de sekswerkers blijven werkzaam, maar zullen dan in het illegale circuit verdwijnen en mogelijk moeilijker bereikbaar worden voor hulpverlenings- en zorgpartijen. Uit de literatuur en ook de interviews in andere gemeenten die de tippelzone hebben gesloten, blijkt ook dat met name de harde kern (verslaafde) straatsekswerkers niet ontvankelijk is voor uitstapprogramma's.

Ervaringen in andere steden laten ook zien dat een eventuele sluiting van de Zorgzone goed voorbereid moet worden en voortijdig worden gecommuniceerd naar de sekswerkers en professionals. Er moet daarbij ook rekening worden gehouden met de individuele persoonlijke omstandigheden van de sekswerkers (maatwerk).

Next Step

Inleidende zin: Sinds 2010 is door middel van het uitstapprogramma Next Step getracht om sekswerkers uit de seksbranche te laten stromen richting ander werk. In totaal zijn er twaalf sekswerkers die op de Zorgzone in Arnhem hebben gewerkt en

die hulp hebben gehad van uitstapprogramma Next Step. Zes van hen hebben begeleiding gehad op een enkel leefgebied, vier sekswerkers hebben een volledig traject doorlopen en twee sekswerkers zitten nog in een traject. Volgens de cijfers van Iris-Zorg zijn er vier sekswerkers die inkomsten hebben uit ander werk dan sekswerk. Het is voor de onderzoekers onbekend of deze vier sekswerkers een volledig traject hebben doorlopen of op een enkel leefgebied hulp hebben gehad. Onbekend is ook hoe recent deze cijfers zijn, waar de informatie op is gebaseerd en hoe het nu met de sekswerkers gaat. Er is namelijk slechts een interview gehouden met een voormalige sekswerker van de zone. De overigen waren telefonisch niet bereikbaar, wilden niet meewerken of waren overleden.

In de interviews met professionals uit andere steden, waar ook sprake is (ge-weest) van een zorgzone, wordt vooral benadrukt dat sommige sekswerkers tegen zichzelf in bescherming moeten worden genomen, juist vanwege hun zeer problematische achtergrond en levensstijl. Het accent in de aanpak ligt daarbij eerder op het ondersteunen in de primaire levensbehoeften (zorg, dagbesteding, beschermde/begeleide woningomgeving, gecontroleerd drugsgebruik) dan hen naar ander werk te begeleiden.

Aanbevelingen

Op basis van de onderzoeksbevindingen zijn de volgende aanbevelingen geformuleerd:

Het toezicht en de handhaving op de illegale vormen van prostitutie en de daarvoor ontwikkelde criteria door de diverse gemeenten in de regio¹ moeten, gezien de verplaatsingseffecten, op elkaar worden afgestemd.

De controles in de vergunde sectoren moeten worden uitgevoerd door gemeentelijke medewerkers (met training op gebied van signalen voor mensenhandel). De daarmee bij het PCT vrijkomende capaciteit kan worden benut voor bestuurlijke controles van internetsekswerkers in bredere zin (naast mogelijke slachtoffers mensenhandel).

Onderzocht moet worden of het huidige zorg- en hulpaanbod (o.a. SOA-spreekuur, telefonische hulpdienst) voldoende in beeld is bij de groep sekswerkers die op het internet actief zijn en in hoeverre een meer outreachende werkwijze van de instellingen nodig is met het oog op een gezonde en veilige werkomgeving van de sekswerkers.

Als de Zorgzone wordt gesloten dan moet de gemeente vooraf zorgen voor een goede samenwerking tussen zorg, veiligheid en opvang, een duidelijke einddatum vaststellen, een heldere communicatie verzorgen richting de sekswerkers en handhaving van

¹ Het gaat hierbij om Arnhem en de omliggende gemeenten.

de illegale prostitutie. Op individueel niveau van de sekswerkers moet een plan van aanpak worden ontwikkeld. Doordat het tijd kost om sekswerkers te laten uitstromen en een individueel plan te maken, is het zaak om een datum van sluiting tijdig te communiceren. Het maatwerk moet voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden: dagbestedingsprogramma, beschermde woonomgeving (eventueel buiten Arnhem), psychiatrische en administratieve ondersteuning, 'bekende' zorgverleners, verslavingshulpverlening en een uitkering voor de verslaafde vrouwen.

In het onderzoek bleek het soms lastig om de verkregen informatie over de (voormalige) straatsekswerkers te duiden. De instanties die hulp en zorg verlenen aan sekswerkers in het algemeen en de vrouwen van de Zorgzone in het bijzonder dienen binnen de kaders van de vigerende wet- en regelgeving een transparante registratie bij te houden welke interventies zijn ingezet in de diverse trajecten, wanneer welke doelstellingen daarmee worden beoogd en te monitoren in hoeverre bijsturing nodig is. Daarbij dienen concrete resultaatafspraken met de gemeente te worden gemaakt.

1 Inleiding en vraagstelling

In dit inleidende hoofdstuk wordt het fenomeen prostitutie en het daarop gevoerde beleid in een breder perspectief geplaatst. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk beschrijven we het landelijke prostitutiebeleid. In de tweede paragraaf wordt het prostitutiebeleid in de gemeente Arnhem beschreven. Het hoofdstuk eindigt met de onderzoeksvragen en een leeswijzer voor de rest van het rapport.

1.1 Prostitutiebeleid en prostitutie in Nederland

In deze paragraaf behandelen we drie onderwerpen. Allereerst gaan we in op het landelijk prostitutiebeleid en de ontwikkelingen daarin sinds de opheffing van het bordeelverbod. Vervolgens bespreken we op basis van eerder onderzoek de belangrijkste landelijke ontwikkelingen waar het gaat om de verschijningsvormen van prostitutie en de daarin werkzame personen. Tot slot gaan we in op de effecten van uitstapprogramma's.

1.1.1 Ontwikkelingen in het landelijk prostitutiebeleid

In Nederland werd in 2000 besloten tot het opheffen van het bordeelverbod. Een consequentie daarvan was dat Nederlandse gemeenten de mogelijkheid kregen om een eigen beleid te voeren op het gebied van prostitutie. Min of meer gangbare vormen van prostitutie zijn raamprostitutie, escortbureaus, privéhuizen, clubs en straatprostitutie. Daarnaast bieden sekswerkers zich – al dan niet illegaal – aan in de vorm van thuisontvangst en kan prostitutie plaatsvinden als een secundaire bron van inkomsten in een daarvoor niet vergund bedrijf. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer (illegale) prostitutie plaatsvindt in horecagelegenheden of niet-erotische massagesalons (Bottenberg & Janssen, 2012; Van Egmond & Hulshof, 2012; Van Wijk e.a., 2010).² De beleidsvrijheid van gemeenten heeft ertoe geleid dat in de praktijk onderscheid gemaakt kan worden tussen vergunde en niet-vergunde prostitutie. Bedrijven die zich aan een eventuele vergunningsplicht onttrekken en/of waarvan prostitutie niet het primaire bestaansrecht vormt, maken zich schuldig aan het illegaal aanbieden van prostitutie. Wanneer zonder vergunning prostitutie plaatsvindt, is er niet per definitie sprake van illegale prostitutie. Te denken valt bijvoorbeeld aan thuisprostitutie, wat in meerdere gemeenten in Nederland niet vergunningsplichtig – en daarmee toegestaan – is (Van Wijk e.a., 2014).

2. In bijlage 1 staat een overzicht van veel gebruikte begrippen in dit rapport.

Intermezzo – Wetgeving over thuisprostitutie

'Een vergunningplicht is beperkt tot bedrijven. Voor de vraag of voor thuisprostitutie een vergunning nodig is, is dus primair bepalend of de werkzaamheid bedrijfsmatig wordt uitgeoefend. Hierbij kan de frequentie van de werkzaamheid een rol spelen, en ook de vraag of de activiteiten van de thuiswerkende prostituee een zakelijke uitstraling hebben, bijvoorbeeld indien er zodanig met dat adres wordt geadverteerd dat het tot passanten leidt, er reclame-uitingen aan het pand zichtbaar zijn of er meerdere prostituees op hetzelfde adres werkzaam zijn. In die gevallen moet geconcludeerd worden dat het om een bedrijfsmatige activiteit gaat. Het is in beginsel niet nodig degenen die op het eigen woon- en leefadres als prostituee werkzaam zijn, aan een vergunningplicht te onderwerpen zolang er geen sprake is van overlast en die werkzaamheid voor de buitenwereld niet of nauwelijks zichtbaar is, bijvoorbeeld doordat er alleen op afspraak wordt gewerkt. Als er geen sprake is van een bedrijfsmatige activiteit, gaat het om een 'gewoon' huisadres, en zijn de voorwaarden uit het bestemmingsplan niet aan de orde. Gaat het wel om een bedrijfsmatige activiteit, dan is het aan de gemeente of zij de bestemming prostitutie nader willen reguleren. In veel gemeenten is vestiging van prostitutiebedrijven op grond van het bestemmingsplan niet op alle plaatsen of gebieden binnen de gemeente toegestaan. In dat geval zullen er dus voorschriften aan de vergunning verbonden kunnen worden, of kan de vergunning geweigerd worden.' (Bron: Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 33 885, nr. 7, pagina 18).

Evaluaties in het eerste decennium na opheffing van het bordeelverbod laten zien dat verschillen in het prostitutie- en vergunningenbeleid tussen gemeenten en gebrek aan toezicht aan de basis liggen voor problemen in de prostitutiebranche. Deze problemen bestaan onder andere uit onvrijwillige/gedwongen prostitutie, uitbuiting, prostitutie door minderjarigen en illegale migranten en een slechte sociale positie van sekswerkers (Daalder, 2007; Smallenbroek & Smits, 2001). Om de prostitutiebranche nader te kunnen reguleren, wordt daarom in 2009 het wetsvoorstel 'Regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche (Wrp)' ingediend. Deze wet wordt in 2011 aangenomen door de Tweede Kamer. Beoogd wordt dat de Wrp beleidsverschillen tussen gemeenten minimaliseert door alle bedrijfsmatige vormen van prostitutie vergunningsplichtig te maken en vereisten aan de vergunning landelijk vast te leggen. Een registratieplicht voor sekswerkers en de vergewisplicht voor een klant worden, na bezwaren hiertegen vanuit de Eerste Kamer, uit de Wrp geschrapt in de vorm van een amendement. Wel wordt de minimumleeftijd van sekswerkers verhoogd van 18 naar 21 jaar (Van Wijk e.a., 2014). Een mogelijk neveneffect van de inwerkingtreding van de Wrp is dat prostitutie in toenemende mate zal plaatsvinden in niet-vergunde vormen, om zo het intensievere toezicht te ontwijken. Het gebrek aan toezicht maakt de sekswerkers kwetsbaarder voor geweld en uitbuiting. Dit betekent dat gemeenten zowel een toezichts- en handavingskader zullen moeten opstellen voor zowel de vergunde als de niet-vergunde sector (Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel

Geweld tegen Kinderen, 2016). Het wetsvoorstel is op het moment van schrijven van deze rapportage nog niet in werking getreden.³

Intermezzo - Vooruitblik regeerakkoord 2017-2021

In het nieuwe regeerakkoord (Regeerakkoord 2017-2021) is aanpak van mensenhandel (waaronder de aanpak van gedwongen prostitutie) een van de hoofdpunten. Door structureel geld beschikbaar te stellen voor een landelijk dekkend netwerk van uitstapprogramma's moeten mensen die de prostitutie willen verlaten, worden geholpen. De behandeling van het initiatiefwetsvoorstel 'Strafbaarstelling misbruik prostituees die slachtoffer zijn van mensenhandel' wordt voortgezet en er wordt geïnvesteerd in de regionale Prostitutie Controle Teams. Verder wordt het wetsvoorstel 'Regulering prostitutie' aangepast, zodat uniformiteit ten opzichte van alle sectoren in de prostitutiebranche is verzekerd en bescherming tegen mensenhandel in al deze sectoren gewaarborgd blijft. Ten gevolge hiervan worden alle vormen van bedrijfsmatige seksuele dienstverlening (ook escort en thuiswerk) vergunningsplichtig. Er komt een wettelijke grondslag voor lokale intakegesprekken, die als doel hebben vanuit de gezondheidszorg (GGD) zicht te houden op prostituees teneinde misstanden te voorkomen. Daarnaast worden personen die betrokken zijn bij niet-vergunde bedrijfsmatige seksuele dienstverlening en daar financieel voordeel uithalen, strafbaar gesteld (pooierverbod). (Bron: Regeerakkoord 2017-2021 (2017). Vertrouwen in de toekomst)

1.1.2 Ontwikkelingen op het gebied van prostitutie

In deze subparagraaf behandelen we op basis van de literatuur verschillende onderwerpen die ook voor de situatie in Arnhem relevant kunnen zijn. Eerst gaan we in op de aard en omvang van de prostitutiebranche. Daarna komen kenmerken en achtergronden van sekswerkers aan bod.

Aard en omvang van de prostitutiebranche

In paragraaf 1.1.1 zijn uiteenlopende vormen van prostitutie benoemd. De meeste van deze vormen vinden op een vaste locatie plaats. Voorbeelden daarvan zijn raamprostitutie, privéhuizen, clubs, (erotische) massagesalons en thuisontvangst. In lijn met landelijke ontwikkelingen (zie Altink & Bokelman, 2006) constateren Van Wijk e.a. (2010) dat ook in Amsterdam het aantal raambordelen afneemt. Daarnaast spreken de auteurs uit dat het aantal clubs en privéhuizen daalt en naar verwachting verder zal afnemen, een verwachting die in later onderzoek (Daalder, 2015) bevestigd wordt. Locatiegebonden vormen van prostitutie lijken daarmee de strijd te verliezen van vormen van prostitutie die zich juist kenmerken door het ontbreken van een vaste locatie waar de seksuele dienstverlening plaatsvindt. Een uitzondering daarop lijkt allereerst te worden gevormd door thuisprostitutie. Hoewel eerdere onderzoeken duidelijk maken dat het schatten van de omvang daarvan vrijwel niet mogelijk is (Flight e.a., 2006; Korf e.a. 2005; Van Wijk e.a., 2010), is de aandacht voor deze vorm

3. Zie www.eerstekamer.nl/wetsvoorstel/32211_wet_regulering_prostitutie

van prostitutie toegenomen en worden op dit vlak ook de meeste misstanden geconstateerd (Nijkamp e.a., 2014; Van Wijk e.a., 2014). Ook het beeld van de seksuele dienstverlening in massagesalons is onduidelijk. Harde cijfers over het voorkomen hiervan zijn afwezig, hoewel in het verleden – tussen 2002 en 2005 – wel een sterke landelijke stijging van het aantal massagesalons werd geconstateerd (Van Wijk e.a., 2010). Verplaatsingseffecten en het grote aantal in de G4 gesloten massagesalons suggereren dat deze vorm van seksuele dienstverlening eveneens nog veel voorkomt en de afgelopen jaren wellicht eveneens is toegenomen (zie box).

Intermezzo – Massagesalons in het nieuws

De gemeente Amsterdam heeft in ruim een jaar tijd acht massagesalons gesloten en acht massagesalons meegedeeld dat zij moeten sluiten. In Den Haag trof dit lot 20 van de 70 aanwezige massagesalons, terwijl ook in Utrecht meerdere salons gesloten werden vanwege prostitutie. Rondom deze handhavingsacties steeg het aantal massagesalons in Rotterdam, waar minder streng gecontroleerd wordt, sterk. (Bron: AD, 'Massagesalons lopen tegen de lamp door spermasporen', 18 januari 2016)

Niet-locatiegebonden vormen van prostitutie zijn escortdiensten en – wanneer hier geen vaste locatie voor is aangewezen – de straatprostitutie. Tussen 1999 en 2010 is in Amsterdam het aantal geregistreerde escortbureaus sterk gestegen. Onder andere technologische ontwikkelingen (de opkomst van internet en mobiele telefonie) worden verondersteld aan deze ontwikkeling te hebben bijgedragen (Eysink Smeets & Van Lier, 2008). Deze ontwikkelingen hebben bijgedragen aan de mogelijkheid om onder verschillende bedrijfs- en profielnamen met verschillende tarieven te adverteren. Deze 'marketingstrategie' betekent ook dat het aantal ingeschreven bureaus niet het aantal exploitanten – dat vaak veel lager ligt – weergeeft: Eysink Smeets e.a. (2007) constateren bijvoorbeeld dat in Amsterdam 70 van de gevonden 220 bureau-namen zijn te herleiden tot zestien exploitanten. Binnen het grootste segment van de escort in Amsterdam – Vrouw voor Man (VvM) – is daarbij sprake van een piramidale verdeling. Een klein aantal bureaus behoort tot de top, terwijl het merendeel van de bureaus zich op het midden- en laagsegment richt. Overigens kan worden opgemerkt dat escorts zich (ook) zelfstandig aanbieden op internet (Van Wijk e.a., 2014).

In relatie tot straatprostitutie wordt in Amsterdam geconstateerd dat dit vrijwel niet meer aanwezig is. Waar schattingen in het jaar 2000 nog lagen op maximaal 1.000 straatsekswerkers, die hun diensten bij wijze van spreken op elke straathoek aanboden, zijn zij later – in 2007 en 2010 – blijkens onderzoek vrijwel geheel uit het straatbeeld verdwenen (Buster & Van Brussel, 2007; Van Wijk e.a., 2010). Landelijk gezien is straatprostitutie naar alle waarschijnlijkheid ook nog weinig voorkomend. Daalder (2007) constateert dat straatprostitutie in weinig gemeenten gedoogd wordt of formeel is toegestaan in de vorm van een daartoe aangewezen zone (waarbij wer-ving op de openbare weg plaatsvindt). Meer recent constateert Daalder (2015) dat

het beeld uit 2007 niet veel veranderd is. Er zijn nog steeds maar weinig gemeenten die straatprostitutie gedogen en/of toestaan. Bovendien vindt straatprostitutie buiten de daartoe aangewezen zones nauwelijks plaats, mede doordat de hogere pakkans dankzij cameratoezicht en politiecontroles afschrikwekkend werkt.

Kenmerken en achtergronden van sekswerkers

Daalder (2015) geeft op basis van landelijk onderzoek naar de prostitutiebranche en sekswerkers een algemeen beeld over de levensstijl van sekswerkers. In vergelijking met de gemiddelde Nederlandse bevolking wordt geconstateerd dat (vrouwelijke) sekswerkers meer middelen (alcohol, soft- en harddrugs) en medicijnen (kalmeringsmiddelen) gebruiken. Op psychisch vlak is sprake van gespannenheid, somberheid en eenzaamheid; bovendien brengt het werk een sterke emotionele belasting met zich mee, wat onder meer leidt tot slaapproblemen. De aanleiding om in de prostitutie te gaan werken is overwegend financieel. Tegelijkertijd geven met name sekswerkers in de escortsector en thuiswerkbranche aan seksuele dienstverlening aan te bieden 'omdat het ze leuk leek'. De groep sekswerkers die in deze sectoren werkt, heeft vaker dan in andere branches het geval is ook een andere betaalde baan.

Eerder in dit hoofdstuk beschreven we reeds dat straatprostitutie tegenwoordig nog maar weinig voorkomend is. Een van de weinige gemeenten in Nederland waar straatprostitutie nog plaatsvindt, is de gemeente Arnhem. Om die reden gaan we ook kort in op de kenmerken en zorgbehoeften van straatsekswerkers zoals die uit de literatuur naar voren komen. Onderzoek aan het begin van deze eeuw stelt dat straatsekswerkers een aparte groep vormen, met name door hun verslaving aan harddrugs (Smullenbroek & Smits, 2001). Ook andere onderzoeken verwijzen naar de verslavingsproblematiek van straatsekswerkers, wat met name voor oudere straatsekswerkers geldt (Korf e.a., 2005). Andere vormen van psychosociale problematiek die in relatie tot straatsekswerkers genoemd worden zijn problemen op het gebied van huisvesting, financiële problemen, psychische klachten (waaronder dubbel diagnoses) en het hebben van seksueel overdraagbare aandoeningen (Buster & Van Brussel, 2007; Levi, 2004; Korf e.a., 2005; Van der Jagt, Den Otter & Verberk, 2007). Samenvattend kan dan ook worden gesteld dat de groep straatsekswerkers lijdt aan diverse vormen van psychosociale problematiek. Kanttekening hierbij is dat dit met name geldt voor verslaafde straatsekswerkers. Niet-verslaafde straatsekswerkers, die minder zichtbaar opereren, worden verondersteld niet of in ieder geval in mindere mate hinder te ondervinden op psychosociaal vlak (Van Wijk e.a., 2010).

1.1.3 Effecten van uitstapprogramma's

Daalder (2015) beschrijft dat veel van de door onderzoekers gesproken sekswerkers wel eens gestopt zijn, maar weinig gebruikgemaakt hebben van het aanwezige hulp-aanbod. Onbekendheid met dit aanbod lijkt niet per definitie een rol te spelen. Sekswerkers geven veelal aan te weten welke partijen hierbij ondersteuning kunnen

bieden. Ook ontevredenheid in het contact met (overheids)instanties lijkt geen aanmerkelijke reden voor het feit dat sekswerkers weinig gebruikmaken van hulpaanbod om uit te stappen. Zij zijn namelijk overwegend tevreden over deze contacten (Daalder, 2015). Van Wijk e.a. (2010) constateren dat projecten en initiatieven om verslaafde sekswerkers van hun verslaving af te helpen vaak niet succesvol zijn. Dit vindt zijn weerklank in de reden voor sekswerkers om (toch) weer aan het werk te gaan: deze is namelijk overwegend financieel (Daalder, 2015). Daarbij komt dat straatsekswerkers als zorgmijder getypeerd kunnen worden (Buster & Van Brussel, 2007). Een gevolg daarvan is dat zij alleen contact met hulpverleningsinstanties zoeken wanneer de nood (te) hoog is en er behoefte is aan een uitkering, onderdak of medische ondersteuning (zie ook Levi, 2004; Noorda, 2004). Een gevolg hiervan is dat programma's om (straat)sekswerkers naar een ander bestaan te leiden veelal weinig succesvol zijn gebleken (Van Wijk e.a., 2010). Positieve geluiden zijn blijkens een nieuwsbericht recent wel vanuit onder andere Apeldoorn, dat in samenwerking met het Veiligheids-huis (VH) Noord- en Oost-Gelderland een uitstapprogramma heeft opgezet voor sekswerkers van 24 jaar en ouder. In totaal zes sekswerkers hebben in 2016 van dit programma gebruikgemaakt.⁴ Of zij duurzaam zijn uitgestroomd, zal in de komende tijd moeten blijken. Dit gaat niet specifiek om straatsekswerkers maar kan ook om thuissekswerkers gaan.

1.2 Prostitutiebeleid in de gemeente Arnhem

In het jaar 2000 komen in de gemeente Arnhem diverse vormen van prostitutie voor. Er is sprake van raamprostitutie in het Spijkerkwartier en er zijn verschillende clubs, privéhuizen en erotische massagesalons in de stad gevestigd. Daarbij wordt – op aangewezen locaties – ook getippeld op straat en zijn er indicaties voor homoprostitutie in een park. Het aantal unieke in Arnhem aanwezige sekswerkers wordt dan ingeschat op 700 tot 750 (Gemeente Arnhem, 2000). De kern van het te voeren beleid spitste zich toentertijd toe op het scheppen van randvoorwaarden waarbinnen prostitutie zich kan ontwikkelen tot een professionele en legale bedrijfstak en sekswerkers op een veilige en gezonde manier hun beroep kunnen uitoefenen. Concentratie van prostitutie en een daling van het aanbod aan ramen en clubs staan daarbij centraal. Daartoe wordt een vergunningstelsel ingevoerd, waarbij voor exploitanten die al langere tijd in Arnhem actief zijn een overgangsregeling wordt gehanteerd, en wordt gebruikgemaakt van bestemmingsplannen om de aanwezigheid van (specifieke) vormen van prostitutie in bepaalde gebieden te voorkomen (Gemeente Arnhem, 2000).

Anno 2017 geeft de gemeente uitvoering aan toezicht en handhaving die voortkomen uit de in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) en bestemmingsplannen opgenomen richtlijnen rondom prostitutie. De landelijke richtlijn die voorschrijft dat iedere seksinrichting minimaal zes keer per jaar door de gemeente (en politie) moet

4. Algemeen Dagblad, 'Uitstapprogramma voor sekswerkers in Apeldoorn heeft effect', 21 november 2016.

worden gecontroleerd, wordt nageleefd (Verslag 'Workshop nazorg en positie sekswerker, 4 april 2016). Ook de jaarlijkse controle op 'technische' hygiëne in samenwerking met de GGD wordt uitgevoerd. In het vergunde deel van de prostitutiesector, waarop deze controles zich richten, worden vrijwel geen misstanden aangetroffen.⁵

De politie geeft sinds 1 februari 2016 uitvoering aan het Prostitutiecontrole-team. Dit team richt zich ook op de onvergunde prostitutie, en dan met name het escort- en thuiswerk. De aanleiding hiervoor is gelegen in signalen over een toename van de niet-vergunde prostitutie en de risico's die hiermee gepaard gaan op het vlak van mensenhandel en -uitbuiting.^{6,7} De opkomst van het internet is een van de belangrijkste faciliterende factoren van deze ontwikkeling geweest. Dit heeft het speelveld van vraag, aanbod, vorm, mobiliteit, contact en controle sterk veranderd. Van belang is bovendien dat op dit vlak nog geen regionaal beleid gevoerd wordt. Dit vergroot de kans op een 'waterbedeffect', waarbij sekswerkers zich vestigen in gemeenten die beleidsmatig bezien voor de minste weerstand zorgen.⁸

De gemeente Arnhem heeft sinds het opheffen van het bordeelverbod en in relatie tot sluiting van de raambordelen in het Spijkerkwartier een gebied aangewezen waar verslaafde sekswerkers mogen tippelen: de Zorgzone. Het inrichten hiervan had tot doel overlast terug te dringen en een laagdrempelig zorgaanbod voor sekswerkers aan te bieden (Gemeente Arnhem, 2000). In juni 2017 heeft de gemeente het principebesluit genomen om de hulp en zorg aan sekswerkers op de zorgzone te intensiveren, om zodoende de voorwaarden te scheppen om over te kunnen gaan tot sluiting van de zone op 1 januari 2018. Ook wordt onder regie van de gemeente Arnhem begeleiding aangeboden aan sekswerkers die willen stoppen in de vorm van het programma *Next Step*. Dit programma wordt uitgevoerd door IrisZorg en Rijnstad. Na een aanvankelijke subsidie vanuit het ministerie van Veiligheid en Justitie sinds 2014 financiert de gemeente Arnhem het programma per 1 april 2016 zelfstandig.⁹

-
5. Overigens worden thuiswerkers wel per sms benaderd waarbij wordt gewezen op het belang van medisch onderzoek en vaccinaties. De respons hierop is echter laag (Verslag 'Workshop nazorg en positie sekswerker, 4 april 2016).
 6. Verslag 'Workshop handhaving en regulering', 4 april 2016.
 7. Zie ook 'Uitvoeringsplan mensenhandel en uitbuiting Arnhem 2017-2020'
 8. Interne memo 'Prostitutiebeleid Arnhem in vogelvlucht', juni 2017.
 9. Eindrapportage Regeling Uitstapprogramma Sekswerkers.

Intermezzo – Handhaving, bestuurlijke rapportages en maatregelen

Knelpunten of misstanden in de prostitutiebranche kunnen naar voren komen tijdens controles. Onderzoek uit 2014 laat zien dat in Nederland met name de politie dergelijke controles uitvoert. Op basis van de controles kan de politie aanbevelingen doen aan het openbaar bestuur en andere betrokken instanties. Deze aanbevelingen worden vastgelegd in zogenaamde bestuurlijke rapportages en vormen de grondslag voor te treffen maatregelen vanuit het openbaar bestuur. Onderzoek laat zien dat het aantal bestuurlijke rapportages dat is opgemaakt in de periode 2010-2013 toeneemt en gemeenten deze bovendien benutten om maatregelen te treffen. (Bron: Van Wijk e.a., 2014)

1.3 Nader onderzoek in Arnhem

Conform het addendum¹⁰ bij het coalitieakkoord 'Met de stad' wil de gemeente Arnhem inzichtelijk krijgen wat de aard en omvang van de onzichtbare en de zichtbare prostitutie in de gemeente zijn (legaal/illegaal, vergund/niet-vergund). Ook is behoefte aan een beeld van de huidige situatie van voormalig sekswerkers van de Zorgzone ter evaluatie van het gevoerde beleid. Dit leidt tot de volgende centrale vraagstelling:

'Wat is anno 2017 de aard en omvang van de onzichtbare en zichtbare prostitutie (legaal/illegaal, vergund/niet-vergund) in de gemeente Arnhem en in hoeverre is de huidige aanpak van (na)zorg en ondersteuning aan straatsekswerkers op de Zorgzone voldoende effectief en passend, en welke implicaties voor het beleid volgen hieruit?'

Deze centrale vraagstelling leidt tot de volgende negen deelvragen:

1. Wat is de huidige stand van zaken in het Nederlandse en Arnhemse prostitutiebeleid?
2. Welke vormen van prostitutie komen voor in de gemeente Arnhem en hoe zijn deze vormen van prostitutie te typeren (legaal/illegaal, vergund/niet-vergund)?
3. Op welke schaal komen de voorkomende vormen van prostitutie voor, wat zijn de kenmerken en achtergronden van betrokken sekswerkers en welke diensten bieden zij aan?
4. Welke ontwikkelingen in de aard van de prostitutie zijn waar te nemen (denk aan verplaatsingseffecten, gezondheid en veiligheid)?
5. Wat zijn de wensen en behoeften van sekswerkers die gebruikmaken van de Zorgzone?
6. Welk op *Next Step* aanvullend palet van instrumenten aan zorg en hulp is mogelijk en/of nodig in de ogen van (zorg)partners?

10. Addendum bij het coalitieakkoord "MET DE STAD 2014-2018", p. 2 (gemeente Arnhem).

7. Wat is, voor zover dit in beeld te brengen is, de huidige situatie van sekswerkers die de afgelopen drie jaar via *Next Step* zijn gestopt met het werken op de Zorgzone?
8. Wat kan worden geleerd van *good practices* in andere steden waar het gaat om het combineren van een tippelzone en een uitstapprogramma dat heeft geleid tot sluiting van deze tippelzone?
9. Welke beleidsaanbevelingen kunnen worden gedaan binnen het perspectief van het vigerende prostitutiebeleid van de gemeente Arnhem en de (aanstaande) Wrp?

1.4 Leeswijzer

In het volgende hoofdstuk komen de opzet en uitvoering van het onderzoek aan bod. We behandelen de bevindingen van onze onderzoeksactiviteiten in het derde en vierde hoofdstuk. Het rapport besluit met een samenvattende conclusie waarin antwoord gegeven wordt op de onderzoeksvragen en aanbevelingen worden gedaan.

2 Opzet en uitvoering van het onderzoek

Om de vraagstelling te kunnen beantwoorden, is gebruikgemaakt van verschillende kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethoden. In dit hoofdstuk beschrijven we de uitgevoerde onderzoeksactiviteiten en besluiten we met een korte beschouwing op het onderzoeksproces.

2.1 Internetsearch

Om zicht te krijgen op met name de niet-vergunde vormen van prostitutie zijn verschillende websites bekeken waarop sekswerkers hun diensten kunnen aanbieden. Adverteren is de manier om potentiële klanten te bereiken. De bekeken sites waarop sekswerkers adverteren zijn Kinky.nl, Sexjobs.nl, Sexmarkt.nl en voor de mannen Boys4U.nl. Met deze vier sites is volgens respondenten een groot deel van de advertentiebranche voor sekswerkers gedekt. De werkwijze is als volgt geweest. Op de sites is als eerste een selectie gemaakt van de sekswerkers die hun diensten in gemeente Arnhem aanbieden.¹¹ Sommige sekswerkers adverteren op twee sites. Die dubbelingen zijn eruit gehaald. Van de geselecteerde groep zijn vervolgens de volgende kenmerken geregistreerd:

- prostitutiebranche
- uiterlijk
- leeftijd
- prijs
- seksuele diensten

Sekswerkers kunnen hun advertenties verwijderen, opnieuw plaatsen en/of andere gegevens toevoegen. De advertentiesites zijn met andere woorden dynamisch; het onderzoek op basis van deze gegevens is om die reden te beschouwen als een momentopname. De advertenties zijn na vier weken nogmaals bekeken om na te gaan of ze nog online stonden en of ze waren aangepast.

Van belang om hierbij te benadrukken is dat het beeld dat hier wordt geschetst gebaseerd is op wat de sekswerkers over zichzelf schrijven in de advertentie. Om de advertentie aantrekkelijker te maken voor potentiële klanten, kunnen de sekswerkers bepaalde persoonlijke informatie – over bijvoorbeeld hun leeftijd – verzinnen of verdraaien. Er moet dus rekening worden gehouden met de mogelijkheid dat de uitkomsten geen volledige en/of juiste weerspiegeling zijn van de werkelijkheid.

11. Dat kunnen dus ook sekswerkers van buiten Arnhem zijn.

Tot slot is in de advertenties ook gekeken naar signalen van mensenhandel. Signalen van mensenhandel zijn (in lijn met de signalen die het PCT onderscheidt) als volgt geconcretiseerd: het aanbieden van onveilige seks¹² (1), een beschikbaarheid van 24 uur per dag (2), lage tarieven¹³ (3), een jonge leeftijd¹⁴ (4) en vermelding dat de telefoon door iemand anders wordt opgenomen (5). Advertenties die voldoen aan twee of meer van deze signalen zijn gemarkeerd als een risicoprofiel en nader geanalyseerd. Dit wil uiteraard niet zeggen dat er in deze gevallen ook daadwerkelijk sprake is van mensenhandel.

2.2 Analyse systeeminformatie Zorgzone

In totaal hebben er in de periode van 2003 tot en met heden 45 straatsekswerkers op de Zorgzone gewerkt, waarvan er nu nog negen een vergunning hebben. In de loop der tijd heeft met name IrisZorg informatie verzameld over de achtergronden van de sekswerkers, vooral over hun problematiek. Aan IrisZorg is gevraagd om – geanonimiseerd – over de gehele groep straatsekswerkers een format in te vullen.¹⁵ Hiermee is inzicht ontstaan in de aard van de problematiek van de straatsekswerkers en daarmee ook de aard van de (benodigde) zorg en ondersteuning. Vanwege het ontbreken van persoonsgegevens (anonimiteit) is het niet mogelijk om na te gaan welke in het bestand opgenomen sekswerkers nog op de Zorgzone werken en welke niet meer. Ook is aan IrisZorg gevraagd gegevens aan te leveren over de sekswerkers die hebben gewerkt op de Zorgzone en een traject bij Next Step hebben gevolgd. Het doel hiervan was om de effecten van het programma Next Step beter te kunnen duiden. IrisZorg heeft weliswaar gegevens aangeleverd maar het is – ook na herhaaldelijk verzoek om nadere informatie – niet duidelijk geworden hoe recent de verstrekte gegevens zijn (zie ook 2.3), welke interventies zijn uitgevoerd en waarop de informatie is gebaseerd.

Aanvullend is aan de politie gevraagd om over deze groep in de systemen na te gaan of zij de afgelopen drie jaar in aanraking zijn gekomen met de politie en zo ja, voor welke feiten en in welke hoedanigheid (verdachte, betrokkene, getuige).¹⁶ De gegevens die door de politie zijn geanalyseerd, hebben uitsluitend betrekking op het aantal politiecontacten en de hoedanigheid c.q. rol van deze politiecontacten. Hierdoor hebben de onderzoekers niet inzichtelijk kunnen maken voor welke feiten de sekswerkers in de politiesystemen geregistreerd staan. De politie-informatie geeft inzicht in het aantal politiecontacten die de (voormalig) sekswerkers van de Zorgzone hebben gehad en in welke hoedanigheid.

12. Het gaat hierbij om 'alles' onveilig doen. Onveilige orale seks is hierbij buiten beschouwing gelaten.

13. Als laag tarief wordt in dit onderzoek gezien een tarief van minstens 1 standaarddeviatie onder het gemiddelde.

14. 21 jaar of jonger.

15. Zie bijlage 2 voor het format voor IrisZorg.

16. Zie bijlage 3 voor het format voor de Nationale Politie.

Vanwege het geanonimiseerde karakter van beide formats is het niet mogelijk om de gegevens van IrisZorg en politie te koppelen. In het rapport zullen beide invalshoeken apart worden beschreven.

2.3 Interviews met sekswerkers en exploitanten

Ter nadere verdieping op de internetsearch en de systeemanalyse zijn interviews gehouden met sekswerkers en exploitanten. De groep sekswerkers kan worden verdeeld over degenen die op de Zorgzone werken en in verleden gewerkt hebben, en degenen die adverteren op de bestudeerde sites. De eerste groep is aan te merken als straatsekswerker, de tweede groep als thuiswerker (al dan niet in combinatie met escort).

Ten tijde van het onderzoek zijn nog negen straatsekswerkers werkzaam op de Zorgzone. De onderzoekers hebben via medewerkers van IrisZorg contact gelegd met de sekswerkers en op de Zorgzone een interview afgenomen bij acht van deze negen sekswerkers. Het doel was om hun behoeften aan zorg en ondersteuning te inventariseren, ook met het oog op de eventuele sluiting van de Zorgzone.¹⁷ Een aantal sekswerkers heeft aangegeven het prettig te hebben gevonden dat de onderzoekers hen persoonlijk gesproken hebben en dat ze zich gehoord voelen.

In de periode 2003-2017 hebben, blijkens de gegevens van de gemeente, IrisZorg en Veiligheids- en Gezondheidsregio Gelderland-Midden (VGGM), 45 sekswerkers op de Zorgzone gewerkt. Van deze (voormalige) sekswerkers hebben de instanties hun laatst bekende woonadres en contactgegevens achterhaald. Via IrisZorg zijn de sekswerkers die op de Zorgzone hebben gewerkt telefonisch benaderd door een medewerker met het verzoek of zij willen meewerken aan een interview ten behoeve van het onderzoek.¹⁸ De onderzoekers hadden de voormalig sekswerkers van de Zorgzone liever anders benaderd om medewerking aan het onderzoek te vragen. Een voorgestelde tweetrapsraket waarbij de voormalig sekswerkers van de Zorgzone eerst een brief met informatie over het onderzoek zouden ontvangen en vervolgens telefonisch benaderd zouden worden, werd door IrisZorg als niet gewenst beoordeeld. De inschatting van IrisZorg was dat het te confronterend zou zijn voor de ex-sekswerkers als ze ineens een dergelijk verzoek per post zouden ontvangen. Daarbij zou er dan ook een kans zijn dat medebewoners de brief zien, hetgeen ongewenst is.

Een medewerker van Next Step heeft de voormalige sekswerkers van de Zorgzone gebeld om te vragen of ze willen meewerken aan het onderzoek (n=37). Bij wijze van tegemoetkoming is de sekswerkers een waardebon van €25,- toegezegd. Van de 37 voormalig sekswerkers van de Zorgzone gaven er in eerste instantie drie aan, mee te willen werken aan het onderzoek.

17. Zie bijlage 4 voor de topiclijst voor de interviews met de sekswerkers op de Zorgzone.

18. Zie bijlage 5 voor een topiclijst van de interviews met de voormalig sekswerkers van de Zorgzone.

- De eerste voormalig sekswerker van de Zorgzone heeft meegewerkt aan het onderzoek. Het interview heeft plaatsgevonden op het kantoor van Bureau Beke. Een contactpersoon vanuit Next Step was hierbij aanwezig.
- De tweede voormalig sekswerker van de Zorgzone gaf aan de vragen schriftelijk te willen beantwoorden. Het contact moest hierbij via Next Step lopen. Tot op heden is er geen ingevulde vragenlijst ontvangen via de medewerker van Next Step.
- De derde voormalig sekswerker van de Zorgzone zei dat ze wilde meewerken maar is hier later op teruggekomen.

In tabel 2.1 staat een overzicht van de redenen waarom voormalig sekswerkers van de Zorgzone niet hebben meegewerkt aan het onderzoek. Meer dan de helft van de sekswerkers is niet bereikt; in de meeste gevallen (n=15) omdat het mobiele nummer niet meer in gebruik was. Om deze ex-sekswerkers toch te kunnen bereiken, is nogmaals geopperd een brief te versturen maar IrisZorg heeft aangegeven dat dit vanwege de hiervoor genoemde redenen geen optie was. Van de 34 ex-sekswerkers geven er 13 aan dat ze niet willen meewerken omdat ze nu een ander leven hebben en er niet meer aan herinnerd willen worden. Drie van de 34 ex-sekswerkers zijn overleden.

Tabel 2.1 – Interviews met (voormalige) sekswerkers en exploitanten

Reden	Aantal (ex-)sekswerkers
Niet bereikt, nummer niet meer in gebruik	15
Niet bereikt, neemt niet op	1
Niet bereikt, heeft geen mobiel nummer	2
Geen interesse om mee te werken	13
Overleden	3
Totaal	34

Met de tweede groep, de thuiswerkers/escortaanbieders, is per telefoon contact gezocht.¹⁹ Twaalf sekswerkers die op dat moment hun diensten aanboden op Kinky.nl zijn gebeld met het verzoek om een paar korte vragen te beantwoorden. Bij vijf van de twaalf sekswerkers werd de telefoon – ondanks dat zij volgens de advertentie beschikbaar zouden zijn – niet opgenomen. Zes van de zeven bereikte sekswerkers heeft geweigerd aan het onderzoek mee te werken. Met één sekswerker is een kort gesprek gehouden over het werk.

In Arnhem zijn er ten tijde van het onderzoek vijf vergunde seksinrichtingen en een escortbureau. De exploitanten van deze seksbedrijven zijn benaderd voor een interview. Met drie exploitanten zijn face-to-face interviews gehouden, met een andere

19. Zie bijlage 6 voor een topiclijst voor de interviews met de thuissekswerkers.

exploitant is telefonisch contact geweest.²⁰ Met hen is gesproken over de huidige (werk)situatie in Arnhem, de ontwikkelingen daarin en de werksituatie (gezondheid en veiligheid).

Tabel 2.2 – Interviews met (voormalige) sekswerkers en exploitanten

Respondenten	Aantal respondenten
Sekswerkers Zorgzone	8
Telefonische interviews thuiswerkers	1
Exploitanten	4
Voormalig sekswerkers Zorgzone	1
Totaal	14

2.4 Interviews met professionals

Naast gesprekken met sekswerkers en exploitanten is gesproken met professionals uit Arnhem en daarbuiten die kennis hebben van de (on)zichtbare prostitutie, de ontwikkelingen in het aanbod van sekswerk en de behoeften aan zorg en ondersteuning (met name voor de straatsekswerkers).

Er zijn (groeps)interviews gehouden met vertegenwoordigers van verschillende instanties (tabel 2.3).²¹ Kern van de interviews was het toetsen van de bevindingen van de voornoemde onderzoeksactiviteiten en het vragen om aanvullingen en aanscherpingen. Dit betreft de prostitutiesector in Arnhem als geheel. In de interviews is tevens ingegaan op de steun en zorg voor (voormalig) straatsekswerkers en de ervaringen met Next Step. Om de Arnhemse ervaringen in een breder perspectief te kunnen plaatsen, zijn aanvullend interviews gehouden met vertegenwoordigers van drie gemeenten. In overleg met de opdrachtgever is gekozen voor steden die te maken hebben gehad met sluiting van een tippelzone (Rotterdam en Eindhoven) en een stad waar nog sprake is van een dergelijke zone (Nijmegen).²²

20. Zie bijlage 7 voor een topiclijst voor de interviews met exploitanten van de vergunde seksinrichtingen.

21. Zie bijlage 8 voor een respondentenoverzicht naar instantie.

22. In bijlage 9 staat de topiclijst die is aangehouden voor de interviews met de professionals.

Tabel 2.3 – Instanties en aantal respondenten

Respondenten	Aantal respondenten
Prostitutiecontrole team (PCT)	3
IrisZorg	4
Next Step	2
Rijnstad	2
VGGM	3
Moviera	1
Gemeente Eindhoven	2
Gemeente Nijmegen	1
Gemeente Rotterdam	3
Overig	1
Totaal	22

2.5 Analyse bestuurlijke rapportages

De politie kan aan het openbaar bestuur en andere betrokken instanties via bestuurlijke rapportages aanbevelingen doen om concreet geconstateerde knelpunten of misstanden in de prostitutiebranche aan te pakken. Doorgaans worden bestuurlijke rapportages opgesteld naar aanleiding van een controle.

Aan de gemeente Arnhem is gevraagd om de bestuurlijke rapportages over de jaren 2015 tot en met 2017 ter beschikking te stellen aan de onderzoekers voor nadere analyse. In totaal zijn er 27 bestuurlijke rapportages toegestuurd. In het bijzonder is in deze rapportages gekeken naar de volgende onderwerpen: aanleiding rapportage c.q. aangetroffen misstand/overtreding, typen prostitutie, aan-/afwezigheid vergunning, kenmerken sekswerkers (aantal, leeftijd, geslacht en nationaliteit) en eventuele signalen van mensenhandel. In een later stadium van het onderzoek heeft de gemeente ook een overzicht aangeleverd met de bestuurlijke acties die hebben gevolgd op de bestuurlijke rapportages. De omvang van de bestuurlijke rapportages wisselde, afhankelijk van de bijlagen die erbij waren gevoegd (bijvoorbeeld advertenties van internetsites). Over het algemeen waren de rapportages twee tot drie pagina's A4 qua omvang, met enkele uitschieters van meer dan tien pagina's.

2.6 Vragenlijsten wijkagenten

Teneinde goed zicht te krijgen de diverse vormen van illegale (en ook niet-vergunde) prostitutie is aan alle wijkagenten een korte vragenlijst toegestuurd.²³ Hierin is gevraagd of zij kennis hebben van dergelijke vormen van prostitutie in hun werkgebied en, zo ja, om welke vormen het dan gaat. De wijkagenten hebben uit vrijwel alle Arnhemse wijken gereageerd (21 van de 24).

23. In bijlage 10 staat de vragenlijst voor de wijkagenten.

Met vijf wijkagenten is aanvullend op hun antwoorden een kort telefonisch interview gehouden om een beter beeld te krijgen van wat er in de wijk aan de hand is op het gebied van de geconstateerde illegale (en niet-vergunde) prostitutie.

2.7 Observatie PCT

Een van de onderzoekers heeft een dienst meegedraaid van het PCT. Dat hield in dat er met een medewerker van het PCT is meegekeken op welke wijze de contactadvertenties worden geselecteerd en hoe de wijze van contact leggen met de sekswerker in zijn werk gaat. Vervolgens is de onderzoeker bij de controle van twee adverterende sekswerkers aanwezig geweest om de uitvoering van de controle te observeren in termen van aan de sekswerker gestelde vragen en diens reactie daarop. Na de controle had de onderzoeker de gelegenheid om een kort gesprek met de betreffende sekswerker aan te gaan. In totaal is de onderzoeker bij twee controles aanwezig geweest en heeft deze met één sekswerker een kort gesprek gevoerd.

2.8 Beschouwing

De internetsearch levert een goed beeld op wat er in Arnhem, naast de seksuele dienstverlening in de vergunde sector, aan prostitutie wordt aangeboden. Op inwoners van Arnhem die buiten de stad seksuele diensten verlenen is geen zicht. De problematiek van de straatsekswerkers die op de Zorgzone werken of gewerkt hebben, kon met de verschillende bronnen goed in kaart worden gebracht. Uit de gegevens over het uitstapprogramma Next Step wordt niet duidelijk wat precies de interventies zijn geweest en hoe recent de gegevens zijn. De interviews met de sekswerkers, exploitanten en professionals hebben nuttige informatie opgeleverd over de zorgbehoeften van de sekswerkers en over het fenomeen prostitutie in brede zin. De wijkagenten hebben inzicht gegeven in de illegale (en niet-vergunde) vormen van prostitutie en de wijze waarop de politie daarmee omgaat.

3 Aard en omvang vergunde prostitutie

In dit hoofdstuk bespreken we de aard en omvang van de vergunde prostitutie in Arnhem. In de eerste paragraaf schetsen we een beeld van de vergunde seksinrichtingen. In de tweede paragraaf komt specifiek de Zorgzone aan bod.

3.1 Vergunde seksinrichtingen

In deze paragraaf gaan we dieper in op de vergunde seksinrichtingen in de gemeente Arnhem. Arnhem heeft een prostitutiebeleid met een maximumstelsel; escort valt overigens niet onder het maximumstelsel. Dit betekent dat er in totaal acht vergunningen beschikbaar zijn voor seksinrichtingen. Van deze acht vergunningen zijn er op dit moment vijf vergeven. Hieronder vallen een seksshop (Erotica), een SM-studio (Donna Fiera), een sauna (Steamworks) en twee privéhuizen (Privéhuis Renate en Camilla Privé). Naast de vergunde seksinrichtingen kan als vergund seksbedrijf nog Monica Escort worden genoemd. Figuur 3.1 geeft weer waar de seksbedrijven in Arnhem, naar stadswijk, gelegen zijn.

Figuur 3.1 - Seksbedrijven in Arnhem naar stadswijk.

Uit figuur 3.1 blijkt dat de vergunde seksinrichtingen met name in of nabij het stadscentrum gevestigd zijn. Een uitzondering wordt gevormd door een escortbureau. Dit is vanzelfsprekend geen bezoekadres, maar het inschrijfadres volgens de Kamer van Koophandel (KvK).

3.1.1 Korte impressie van vergunde seksbedrijven

In totaal zijn er – ten tijde van het onderzoek – bij benadering 21 personen werkzaam in vergunde seksbedrijven in Arnhem. Hiervan werken er zestien als sekswerker (als escort of in een privéhuys) en vijf als meesteres. Alle sekswerkers in de vergunde seksbedrijven zijn vrouw. Er zijn met andere woorden geen mannelijk of transseksuele sekswerkers actief in de vergunde inrichtingen. Bij de seksshop en de sauna zijn geen sekswerkers werkzaam. Dit zijn namelijk vergunde seksbedrijven die geen diensten aanbieden. De aantallen moeten echter als een momentopname worden beschouwd, zo blijkt uit de interviews. Een respondent zegt hier het volgende over: 'Ik heb nu drie escorts in dienst, maar morgen kunnen dit er vijf zijn, en de dag daarna twee'.

De seksinrichtingen moeten over een geldige vergunning beschikken. Uit interviews blijkt dat er ontevredenheid heerst over de betreffende vergunning. Dit heeft met name te maken met het bedrag dat bedrijven jaarlijks kwijt zijn aan de vergunning. Een vergunning kost een seksinrichting bijna €1.600,- per jaar. Sommige seksbedrijven is de hoogte van dit bedrag een doorn in het oog, zo blijkt uit de interviews. Een ander knelpunt met betrekking tot de vergunning is dat deze ieder jaar opnieuw aangevraagd/verlengd dient te worden. Een respondent zegt daar het volgende over: 'Als het goed zit waarom kan het dan niet stilzwijgend verlengd worden?' De prijzen voor een vergunning voor een seksinrichting c.q. exploitatievergunning verschillen sterk per gemeente (zie tabel 3.1). De kosten voor een vergunning voor een seksinrichting in Arnhem zijn vergeleken met zeven andere gemeenten inderdaad aan de hoge kant. In de gemeente Utrecht zijn de kosten voor een exploitatievergunning van de bekeken gemeenten het hoogst en in de gemeente Den Bosch het laagst (respectievelijk €2.081,- en €787,-).

Tabel 3.1 – Kosten vergunning seksbedrijf naar gemeenten (bron: gemeentensites)

Gemeente	Kosten vergunning
Utrecht	€ 2.081,-
Arnhem	€ 1.555,-
Den Haag	€ 1.475,-
Rotterdam	€ 1.402,-
Nijmegen	€ 1.225,-
Amsterdam	€ 1.041,-
Eindhoven	€ 919,-
Den Bosch	€ 787,-

Ook het soort vergunning is voor sommige respondenten een heikel punt. Het betreft een 'seksvergunning', terwijl sommige respondenten aangeven dat er geen seksuele diensten worden aangeboden.

De tarieven voor seksuele dienstverlening bij daartoe vergunde inrichtingen variëren – voor zover bekend en vermeld ten tijde van de dataverzameling – tussen de €120,- en €140,- per uur. De tariefstelling voor meesteressen varieert naar het karakter daarvan en bedraagt tussen de €165,- en €250,- per uur.

Bij ieder seksbedrijf worden soortgelijke huisregels gehanteerd. Deze worden onder andere gebaseerd op hygiënerichtlijnen die zijn opgesteld door het Landelijk Centrum Hygiëne en Veiligheid (LCHV). Duidelijk wordt gecommuniceerd dat veilige seks de standaard is. Op de website van één van de vergunde seksbedrijven staat hier het volgende over: 'Hier vindt alleen veilige seks plaats. U mag de dames nooit dwingen tot onveilige seks'. Een andere huisregel die bij ieder vergund bedrijf is opgenomen, is dat de sekswerkers te allen tijden seksuele handelingen mogen weigeren. Ook geeft vrijwel iedere vergund bedrijf aan dat sekswerkers niet gedwongen mogen worden om alcohol en/of drugs tot zich te nemen. De huisregels staan op de website van de bedrijven en worden soms nog met de klanten besproken.

3.1.2 Controles en concurrentie

Vergunde seksinrichtingen worden gecontroleerd door de gemeente, de politie, de GGD en de brandweer. De controles door de GGD vinden periodiek plaats. De politie – in de vorm van het Prostitutie Controleteam (PCT) – en de gemeente komen volgens de respondenten jaarlijks een of twee keer controleren. Controles spitsen zich toe op in de vergunning gestelde voorwaarden. De brandveiligheid van de locaties blijkt al langere tijd niet gecontroleerd te zijn, wat bij sommige respondenten verbazing opwekt: 'Brandblussers zouden elk jaar vervangen of gecontroleerd moeten worden, maar geen haan die daar naar kraait. Dat terwijl ik zo veel voor de vergunning moet betalen.'

Binnen de branche zelf lijkt geen sprake te zijn van concurrentie. Soms zoeken partijen ook de samenwerking met elkaar op. 'We hebben samen trio's gedaan. We zijn geen vrienden, maar als er een klant voor de deur staat, stuur ik hem wel eens door.' Een vorm van concurrentie die de vergunde seksinrichtingen wel ervaren, is die van het internet. Aan de ene kant geven respondenten aan dat deze concurrentie legitiem is, in die zin dat het internet simpelweg een ander kanaal is om (ook) seksuele dienstverlening aan te bieden. Aspecten die er in hun optiek voor zorgen dat sprake is van oneerlijke concurrentie, liggen allereerst op het gebied van toezicht en handhaving. Als bedrijf zijn zij vergunningsplichtig en maken zij kosten om aan de in de vergunning gestelde voorwaarden te voldoen. Sekswerkers die zichzelf via internet aanbieden maken deze kosten niet. Daarbij komt volgens een aantal respondenten dat sekswerkers die online adverteren ook verder gaan in de seksuele diensten. Volgens meerdere respondenten bieden de sekswerkers die online adverteren vaker onveilige seks aan (waar bij klanten klaarblijkelijk behoefte aan is). Het gebrek aan

toezicht en handhaving leidt volgens hen op dit vlak tot een verstoorde markt. Tot slot kan prostitutie via het internet volgens hen aantrekkelijker zijn voor sekswerkers, omdat zij op die manier makkelijker zwart kunnen werken c.q. meer kunnen verdienen. Een exploitant zegt daarover: 'Kinky²⁴ maakt me kapot. Laat die meiden ook belasting betalen.' Meerdere respondenten hebben aangegeven dat de politie en gemeente op dit moment te weinig handhaven op de sekswerkers die online adverteren.

Voorwaarden Kinky.nl

Kinky.nl hanteert voorwaarden om een advertentie online te zetten.

- Adverteren mag vanaf 21 jaar.
- Adverteerders onder de 25 jaar wordt standaard om een kopie van het legitimatiebewijs gevraagd.
- Adverteren is gratis maar om bovenaan de pagina te staan, moet worden betaald.
- Het telefoonnummer wordt gecontroleerd door de Kinky Bellijn.
- Foto's en IP-adressen worden gecontroleerd op authenticiteit.
- Het is niet toegestaan om vanaf één IP-adres meerdere accounts te beheren.

In een bericht in het NRC van 18 oktober 2017 staat dat 'per vijftig nieuwe aanmeldingen ongeveer vijfendertig aanmeldingen worden afgewezen', aldus de medewerkers van Kinky. 'Dat zijn niet alleen adverteerders waarbij dwang vermoed wordt, maar ook prostituees die meerdere advertenties willen plaatsen.' Eén keer per maand belt een medewerker van Kinky het landelijke Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel van de politie om vermoedens van mensenhandel door te geven.

3.1.3 Misstanden

Misstanden in de prostitutiebranche – zoals onvrijwillig/gedwongen prostitutie, uitbuiting, prostitutie door minderjarige en een slechte sociale en arbeidspositie van sekswerkers – komen in de vergunde seksinrichtingen niet voor. Althans, uit de interviews met respondenten vanuit diverse instanties blijkt dat er geen reden is om te veronderstellen dat zich in Arnhem misstanden voordoen. Respondenten geven aan dat wanneer zij vermoedens van gedwongen prostitutie hebben, zij dit melden bij de politie. Daarnaast letten de respondenten op de leeftijd van de sekswerkers. Sommige respondenten geven aan dat nieuwe sekswerkers altijd eerst een intakegesprek krijgen.

24. De website www.kinky.nl.

3.2 Zorgzone Arnhem

In deze paragraaf gaan we nader in op de Zorgzone. Als eerste wordt kort de historie van de Zorgzone en de ontwikkelingen in aantallen sekswerkers besproken. Vervolgens wordt ingegaan op de groep sekswerkers die momenteel een vergunning heeft voor de Zorgzone en zorg die wordt geboden op de Zorgzone. Daarna komen de ervaringen van andere steden die te maken hebben (gehad) met een tippelzone aan de orde, gevolgd door de visie van de professionals in Arnhem wat er moet gebeuren in het geval de Zorgzone sluit.

3.2.1 Ontstaan en ontwikkeling

De geschiedenis van de Zorgzone start in 2003. De gemeenteraad van Arnhem besluit een tippelzone in te richten om de toenmalige tippeloverlast in het Spijkerkwartier terug te dringen en een laagdrempelig zorgaanbod te creëren voor verslaafde straatsekswerkers.²⁵ Vanuit andere steden is sprake van een toeloop van sekswerkers die op de Zorgzone (willen) werken. Deze sekswerkers verdreven de primaire doelgroep (de verslaafde sekswerkers) naar andere plekken in de stad, met de nodige overlast van dien. Om die reden werkt Arnhem sinds 2003-2004 met een vergunningensysteem. Het aantal vergunningen is gemaximeerd. Uit een tussentijdse evaluatie in 2007 blijkt het vergunningensysteem te werken; de situatie op de Zorgzone is handhaafbaar en beheersbaar en veilig voor de sekswerkers. Op de zone staat een 'huiskamer' van IrisZorg, waar sekswerkers onder meer terecht kunnen voor een kop koffie, schone naalden, condooms, om op te warmen en voor basale gezondheidszorg (o.a. controle op soa's). Zij worden gestimuleerd en ondersteund bij het uitstappen uit de prostitutie door IrisZorg.

In 2010 wordt gestart met het eerste Next Step project. Dit project heeft als doel sekswerkers uit te laten stromen, door begeleiding en verbetering van de leefdomenissen van de sekswerkers. Dit past blijkens het masterplan 'Minder Opvang Beter Leven' bij het streven van de gemeente om minder cliënten in voorzieningen op te vangen en preventie en zorg in te zetten om hen te laten doorstromen naar een 'beter leven'. Vanaf 2012 worden er geen nieuwe vergunningen meer verstrekt. Het ministerie van Veiligheid en Justitie heeft voor 2014/2015 opnieuw middelen toegekend – zogenaamde RUPS-gelden – voor een hernieuwd uitstapprogramma voor sekswerkers, ofwel een vervolg op het uitstapproject Next Step.²⁶ Hierin werken IrisZorg en Rijnstad samen.

25. De informatie over de geschiedenis van de Zorgzone en de aantallen straatsekswerkers zijn afkomstig uit raadsinformatiebrief Zorgzone van de gemeente Arnhem (6 juni 2017); Gemeente Arnhem (2015). Minder Opvang, Beter Leven Eindevaluatie 2011-2014; Gemeente Arnhem (2011). Toekomst van de Zorgzone. Doc.nr. 2011.0.141.444 Zaaknr. 2011-11-02543; Gemeente Arnhem (2003). 'Beleid uitgifte vergunningen straatprostitutie', B&W besluit 15 juli 2003.

26. RUPS-gelden staat voor Regeling Uitstapprogramma's Sekswerkers en dit wordt beschikbaar gesteld door de Rijksoverheid.

Het aantal (vergunde) straatsekswerkers laat in de loop van de jaren een dalende trend zien. In 2003 is het aantal nog 45, in 2017 is het aantal nog negen vrouwen (zie tabel 3.2). Dit is in lijn met de landelijke afname van het aantal straatsekswerkers.

Tabel 3.2 - Aantal afgegeven vergunningen (2003-2017)

2003	2008	2012	2013	2014	2015	2016	2017
45	36	28	25	19	15	16	9

In de interviews is ook ingegaan op de terugloop van het aantal sekswerkers op de Zorgzone. Gesproken wordt over een sterfhuisconstructie en een ontmoedigingsbeleid, althans gezien vanuit de perceptie van de sekswerkers. Jaarlijks moeten zij het pasje persoonlijk afhalen bij de gemeente en krijgen zij een gesprek met een medewerker van Next Step. Dat ervaren de sekswerkers als een grote stresserende gebeurtenis, omdat zij dat niet willen en/of kunnen. De praktijk is dat in de loop van de tijd diverse sekswerkers mede om die reden hun vergunning niet hebben opgehaald. Zij stoppen overigens niet met het werk, maar zetten dat volgens respondenten vanuit de zorg voort op andere plaatsen in Arnhem.

3.2.2 Hulp op de Zorgzone in cijfers en volgens professionals

Bij de start van het onderzoek is aan de gemeente, IrisZorg/VGGM en de politie gevraagd om gegevens aan te leveren over 1) de sekswerkers die momenteel nog een vergunning hebben om te werken op de Zorgzone en 2) de sekswerkers die geen vergunning meer hebben en zijn uitgestapt of nog steeds in de prostitutie werken. De gemeente heeft een namenlijst doorgegeven aan de politie en zij hebben op basis daarvan een anoniem bestand aangeleverd met politiecontacten van de sekswerkers. Ook IrisZorg/VGGM heeft een anoniem bestand aangeleverd met informatie. Vanwege de anonimiteit van de aangeleverde bestanden is het voor de onderzoekers is niet duidelijk geworden welke sekswerkers momenteel nog op de Zorgzone werken en welke inmiddels geen vergunning meer hebben. De sekswerkers en ex-sekswerkers zijn daarom als één groep beschreven; de aantallen per bron verschillen echter. Door de anonimiteit van de bestanden was het ook niet mogelijk om de bestanden over elkaar te leggen en door het koppelen van informatie complete beschrijvingen van de sekswerkers te geven. De data van IrisZorg/VGGM, de gemeente en de politie worden daarom separaat beschreven.

Cijfers gemeente

Van de 25 personen die op de Zorgzone werken of gewerkt hebben en die bekend zijn bij de gemeente, wonen er veertien anno 2017 in Arnhem. Elf personen zijn uit Arnhem verhuisd. Soms wonen zij nog in de buurt (Nijmegen, Veenendaal), maar in de meeste gevallen zijn zij verhuisd naar verder gelegen plaatsen (Boxtel, Spijkenisse, Uden) of zelfs het buitenland. Op basis van de registraties van de gemeente lijken de

meeste personen ten tijde van het onderzoek geen vaste relatie te hebben. In totaal 22 personen staan geregistreerd als gescheiden (n=11) of ongehuwd (n=11). Twee sekswerkers zijn getrouwd en van een persoon is de huidige relatiestatus niet bekend. Van acht personen is niet bekend hoe vaak zij de afgelopen drie jaar verhuisd zijn. Dit geldt vrijwel uitsluitend – op een persoon na – voor personen die niet langer in Arnhem wonen maar zich elders in Nederland gevestigd hebben. Acht sekswerkers zijn de afgelopen drie jaar niet verhuisd. Bij in totaal negen personen zijn wel verhuizingen geregistreerd (inclusief wisselingen in postbriefadressen). Bij vier personen is sprake van drie of meer verhuizingen over de afgelopen drie jaar.

Cijfers IrisZorg/VGGM

De beschrijving betreft 27 personen waarover IrisZorg informatie aangeleverd heeft waarvan bekend is dat zij op de Zorgzone werken of gewerkt hebben.

Algemene beschrijving

De 27 sekswerkers waarover IrisZorg informatie heeft aangeleverd hebben op de Zorgzone gewerkt of werken er nog steeds. Meer dan de helft (n=16; 59%) heeft hulp vanuit IrisZorg gehad: vier personen in 2015 en twaalf personen in 2016. Dit betekent overigens niet dat er in deze gevallen helemaal geen contactmomenten meer zijn geweest. Drie sekswerkers hebben nadien – allen in het jaar 2017 – nog contact gehad met IrisZorg. De achtergrond van dit contact ligt tweemaal binnen het project *Next Step*. Twee personen zijn ten tijde van het onderzoek overleden. Zij blijven buiten beschouwing in verdere analyses, waardoor deze betrekking hebben op in totaal 25 personen.

Psychosociale kenmerken

Van de 25 (voormalig) sekswerkers ervaren er 18 (72%) problematiek op psychisch vlak, inclusief middelenmisbruik c.q. verslaving. De aangeleverde informatie geeft bovendien aan dat er bij zes personen sprake is van multiproblematiek. Vijf maal gaat het om een dubbeldiagnose, in het andere geval betreft het een verslaving die gelijktijdig met niet nader omschreven psychische problemen aanwezig is. In tabel 3.3 staat weergegeven welke problematieken op psychisch vlak geregistreerd zijn.

Tabel 3.3 - Problemen op psychisch vlak bij sekswerkers die op de Zorgzone werken of hebben gewerkt (n=25)

Aard omschreven psychische problematiek	aantal	percentage
Geen psychische problematiek	7	28%
Psychische problematiek	18	72%
▪ Dubbeldiagnose	5	
▪ Verslaving	11	
▪ Niet nader omschreven psychische problematiek	2	

Van 21 van de 25 (voormalig) sekswerkers is er informatie over de actuele woonsituatie verstrekt. Tien van hen (48%) wonen zelfstandig. Bij de overige elf personen is sprake van een niet-zelfstandige woonsituatie. Acht personen zitten in een beschermd of begeleid wonen traject, twee zijn dakloos en een persoon is opgenomen in een psychiatrische kliniek. Van 14 personen (56%) is meer informatie over de werksituatie bekend. Daaruit komt naar voren dat zes personen werkloos zijn en de werksituatie voor acht personen (vooral) betrekking heeft op de werkzaamheden op de Zorgzone. Voor deze groep geldt dat is aangegeven dat de Zorgzone de primaire bron van inkomsten vormt. Een overzicht naar woonsituatie en werksituatie in aantallen staat weergegeven in tabel 3.4.

Tabel 3.4 - Actuele woon- en werksituatie van sekswerkers die op de Zorgzone werken of hebben gewerkt (n=25)

Woonsituatie	Werksituatie			Totaal
	<i>Werkloos</i>	<i>Zorgzone</i>	<i>Onbekend</i>	
Zelfstandig	1	6	3	10
Beschermd of begeleid wonen	5	1	2	8
Dakloos	-	1	1	2
Psychiatrische kliniek	-	-	1	1
Onbekend	-	-	4	4
Totaal	6	8	11	25

Van elf personen is een bron van inkomen onbekend. Twee personen hebben geen bron van inkomen. Van de overige twaalf personen waarvan een bron van inkomen wel bekend is, betreft dit uitsluitend een uitkering in de vorm van de Participatiewet (n=11) of een Wajonguitkering (n=1).²⁷

Hulpverlening

Uit de vorige alinea's komt naar voren dat onder (voormalig) sekswerkers op de Zorgzone sprake is van uiteenlopende vormen van psychosociale problematiek. Uit de aangeleverde data blijkt dat bij acht personen (32%) op dit moment nog sprake is van hulpverlening. Wanneer ook begeleid/beschermd wonen en opname in een psychiatrische kliniek hierin worden opgenomen, bedraagt dit bijna de helft (n=12; 48%).

27. Dit is mede het gevolg van het beleid van toenmalig college dat ervoor heeft gekozen om in bepaalde situaties een uitkering in te zetten om daarmee de financiële motivatie voor sekswerk weg te nemen.

Volgens professionals

Uit gegevens van IrisZorg blijkt dat twaalf sekswerkers, die eerder een vergunning hebben gehad voor de Zorgzone en deze nu niet meer hebben, een traject of begeleiding hebben gehad van Next Step. De onderzoekers maken onderscheid tussen een 'traject' en 'begeleiding'. Een traject houdt in dat er een lange tijd begeleiding is geweest op alle gewenste leefgebieden (wonen, werk, uitkering, verslaving et cetera). Begeleiding houdt in dat er slechts korte tijd op één leefgebied hulp is geweest (bijvoorbeeld begeleiding bij het aanvragen van een uitkering). Er wordt opgemerkt dat onbekend is hoe recent de gegevens zijn.

De helft van de twaalf sekswerkers heeft begeleiding op een enkele leefgebied gehad. Twee van de twaalf sekswerkers zitten nog steeds in een traject en vier sekswerkers hebben een volledig traject doorlopen. De duur van de hulp vanuit Next Step varieert van twee maanden tot drie jaar.

Zeven ex-sekswerkers werken volgens IrisZorg niet meer in de prostitutie maar hebben ook geen andere baan; zij hebben een uitkering. Vier van de twaalf sekswerkers hebben inkomsten vanuit ander werk.

Over het aantal sekswerkers dat terugvalt in sekswerk, geeft IrisZorg aan dat dit er – voor zover bekend - drie zijn. Eén sekswerker is volledig teruggevallen, één sekswerker heeft af en toe een terugval, maar probeert steeds weer te stoppen en één sekswerker heeft nog één klant die eens in de maand langs komt. Het is onduidelijk uit welke groep de twee laatst genoemde sekswerkers komen (uitkering of inkomsten uit ander werk).

Van deze twaalf sekswerkers zijn er twee overleden. Onbekend is wanneer zij overleden zijn. Het is ook onbekend of zij korte begeleiding hebben gehad of een volledig traject hebben doorlopen, of ze ander werk hadden of een uitkering en of ze weer zijn teruggevallen in het sekswerk of niet.

Volgens diverse professionals is het uitstapprogramma van Next Step niet geschikt voor straatsekswerkers omdat deze groep over het algemeen niet wil stoppen en/of niet kan stoppen vanwege verslaving. Het lijkt niet waarschijnlijk dat er meer straatsekswerkers gebruik zouden willen maken van het aanbod van Next Step. Een professional geeft ook aan dat Next Step een negatieve lading heeft gekregen voor de sekswerkers van de Zorgzone, omdat ze het associëren met de gemeente en het aanvragen van vergunningen. 'Elk jaar met het verstrekken van de Zorgzonepasjes wordt weer geprobeerd om de sekswerkers hulp te bieden middels een uitstapprogramma maar ze willen het gewoon niet.'

Professionals omschrijven het uitstapprogramma via Next Step als langdurige maatwerktrajecten met veel nazorg. Daarbij is er – volgens professionals – voor de groep straatsekswerkers een grote kans op terugval. Het traject bij Next Step begint met een oriënterende fase, waarin kennis wordt gemaakt en de behoeftes van de deelnemer in kaart worden gebracht. 'Bij sekswerkers met een verslaving loop je tegen verschillende problemen aan, zoals inkomen en huisvesting. Er zijn veel leefgebieden waarop problemen spelen: 'sekswerkers lopen verschillende trauma's op door het

werk', aldus een professional. Het is heel verschillend welke hulpverleningspartners er bij de trajecten betrokken zijn en hoe vaak ze de (ex-)sekswerkers zien. Over het algemeen heeft Next Step wekelijks contact met de cliënten. 'Persoonlijk contact is belangrijk, anders ben je de zoveelste hulpverlener', aldus een professional. De medewerkers van Next Step zijn volgens een professional vooral bemiddelend naar andere hulpverlenende organisaties. Volgens deze professional is het zaak dat deze instanties – zoals de gemeente, verslavingszorg, GGZ en woningbouwcorporaties – zelf in actie komen zodat bemiddeling niet perse nodig is. Een respondent wijst op verschillende knelpunten bij het uitstapprogramma Next Step. Allereerst neemt het uitstapprogramma alleen sekswerkers van 21 jaar of ouder aan. Dit terwijl de doelgroep jonger is, althans volgens deze respondent. Een ander knelpunt is dat er geen mogelijkheid tot vrije inloop is bij Next Step. 'Een betere locatie is nodig. Een laagdrempelige woonkamer waar de sekswerkers naar binnen kunnen lopen en een praatje kunnen maken, wordt gemist.' Een derde knelpunt dat door de respondenten wordt benoemd is dat het over het algemeen lang duurt voordat de (ex-)sekswerkers een woning krijgen toegewezen.

Cijfers politie

Ook aan de politie is informatie gevraagd. Zij hebben op basis van de namen die gemeente heeft doorgegeven een overzicht gemaakt van de politiecontacten van de sekswerkers. Over een groep sekswerkers van 28 personen hebben we van de gemeente en politie data ontvangen.²⁸ De analyse heeft echter betrekking op 25 sekswerkers, omdat drie personen zijn overleden. In deze paragraaf beschrijven we de belangrijkste bevindingen.

Uit door de politie aangeleverde informatie komt naar voren dat de 25 sekswerkers over de afgelopen twee jaar en negen maanden in totaal 270 geregistreerde politiecontacten gehad hebben. Het betreft 195 politiecontacten als betrokkene, 53 politiecontacten als verdachte en 22 politiecontacten in de rol van aangever (zie tabel 3.5). Daarbij lijkt, gelet op het beeld in 2017 van de eerste negen maanden, sprake van een dalende trend waar het gaat om het aantal maal dat sekswerkers als betrokkene zijn geregistreerd. De aangeleverde data maakt het niet mogelijk nadere uitsplitsingen te maken naar de typen delicten waarvoor sekswerkers in de politieregistratiesystemen voorkomen.

28. Door de gemeente is een bestand met 28 namen naar de politie verstuurd. De politie heeft op basis van deze namen de analyses gedraaid. Bij IrisZorg gaat het om een bestand van 27 personen. Onbekend is waar het verschil is zit vanwege de anonimiteit van de bestanden.

Tabel 3.5 – Politiecontacten sekswerkers over de jaren 2015-2017

Tijdvak	Betrokkene	Aangever	Verdachte	Totaal
2015	79	9	22	110
2016	76	8	17	101
2017 (september)	40	5	14	59
Totaal	195	22	53	270

Van de 25 sekswerkers hebben er 22 (88%) in de afgelopen twee jaar en negen maanden nog politiecontacten gehad. Het aantal contacten per sekswerker bedraagt gemiddeld 4,4 in 2015 en 4,0 in 2016. Als de dalende trend zoals deze zich in de eerste negen maanden van 2017 voordoet doorzet, zal het gemiddeld aantal politiecontacten per sekswerker in 2017 vermoedelijk circa 3,0 bedragen. Hierbij kan worden opgemerkt dat het aantal politiecontacten per sekswerker scheef verdeeld is. In 2015 is een vijfde van de sekswerkers verantwoordelijk voor meer dan de helft van de politiecontacten. Ditzelfde beeld geldt voor 2016 en in 2017 zijn zelfs drie sekswerkers voor de helft van de politiecontacten verantwoordelijk. Wat opvalt, is dat van de vijf personen die in 2015 de meeste politiecontacten voor hun rekening nemen, er twee in 2017 en soms al in 2016 uit beeld verdwijnen (althans bij de politie).

3.2.3 Huidige populatie sekswerkers op de Zorgzone

Van de 45 sekswerkers die in 2003 een vergunning hadden om op de Zorgzone te werken, zijn er zoals gezegd op dit moment nog negen over. In deze subparagraaf worden deze negen sekswerkers besproken.

Kenmerken sekswerkers Zorgzone

Uit een factsheet van de GGD die op 24 mei 2017 gepubliceerd is, blijkt dat zes van de negen sekswerkers jonger zijn dan 50 jaar;²⁹ drie vrouwen zijn ouder dan 50 jaar. We hebben met acht van de negen sekswerkers op de Zorgzone gesproken. De gesproken sekswerkers zijn allemaal vrouwen. De meeste sekswerkers geven aan al een lange tijd aan het werk te zijn op de Zorgzone. Zes van de acht vrouwen werken al ruim tien jaar op de Zorgzone, twee werken er nu ongeveer vijf á zes jaar. Een aantal sekswerkers heeft aangegeven te zijn begonnen vanwege een drugsverslaving. Volgens een professional zijn de achtergronden van de sekswerkers heel wisselend. Er is een duidelijk onderscheid te maken tussen de sekswerkers die in de prostitutie werken vanuit economisch oogpunt en sekswerkers die dit werk doen om in hun verslaving te kunnen voorzien. 'Er is een sekswerker die is begonnen met dit werk om zo snel mogelijk uit de schulden te komen. Andere sekswerkers zijn via mensenhandel of vanwege een drugsverslaving in de prostitutie terecht gekomen.' Vijf van de acht sekswerkers die zijn gesproken voor het onderzoek, geven aan in het verleden veel te hebben mee gemaakt waardoor ze 'getekend zijn'. Voorbeelden van nare ervaringen

29. Deze leeftijdsgrens is gekozen in de factsheet.

waarnaar zij refereren zijn slachtofferschap van huiselijk geweld of verwaarlozing, verstoorde gezinssamenstellingen, verslavingen van ouders, eigen verslavingen, ongewenste zwangerschappen en dakloos zijn.

De meeste sekswerkers die op de Zorgzone werken, wonen zelfstandig. Twee sekswerkers zijn dakloos en één sekswerker woont beschermd. Volgens professionals is de huisvesting van de twee dakloze sekswerkers problematisch. 'Zij leven van adres naar adres.' Van de negen sekswerkers zijn er vijf ingeschreven in de gemeente Arnhem. Drie personen staan ingeschreven bij c.q. zijn woonachtig in een gemeente buiten de regio Arnhem en één persoon staat in geen enkele Nederlandse gemeente ingeschreven. Sommige sekswerkers geven aan ook in andere gemeenten sekswerk te verrichten. Zo hebben twee sekswerkers ook een vergunning voor de tippelzone in Nijmegen.³⁰ Vier sekswerkers ontvangen een uitkering; drie vanuit de participatiewet en één vanuit de Wajong. Twee sekswerkers ontvangen geen uitkering en van drie is hun bron van inkomsten onbekend. Er wordt vanuit gegaan dat zij hoofdzakelijk een inkomen werven uit prostitutie. De sekswerkers geven aan dat ze goed kunnen rondkomen van het inkomen dat ze op de Zorgzone verdienen.

GGZ en verslavingsproblematiek

Uit de factsheet van de GGD (2017) blijkt dat zes van de negen sekswerkers kampen met problematiek op psychisch en/of verslavingsgebied. Drie van deze zes personen kampen met een dubbeldiagnose: zij hebben zowel een psychiatrische aandoening als een verslaving. Psychiatrische problematiek bestaat voornamelijk uit borderline, schizofrenie en persoonlijkheidsproblematiek. Van drie personen is bekend dat zij op de Zorgzone werken vanuit economisch oogpunt. Onbekend is of bij hen sprake is van psychische en/of verslavingsproblematiek.

Tijdens de gesprekken met de sekswerkers, geven vijf van de acht sekswerkers aan een verslaving te hebben aan harddrugs. Eén sekswerker heeft aangegeven haar verslaving onder controle te hebben maar af en toe een kleine terugval te kennen in tijden van stress. Van de overige twee sekswerkers geeft één sekswerker aan dat ze niet verslaafd is aan drugs of alcohol en van de andere sekswerker is het onbekend of ze een verslaving heeft.

30. De sekswerkers die ook op de tippelzone in Nijmegen werken, merken op dat de tippelzone daar veiliger is. De belangrijkste reden die zij daarvoor geven is het toezicht op wie er naar binnen mag en wie niet. Ook is het vergunningenbeleid daar volgens hen vriendelijker, omdat niet ieder jaar een nieuwe vergunning aangevraagd hoeft te worden.

Hulpverlening

Uit de factsheet van de GGD (2017) blijkt dat ongeveer de helft van de sekswerkers enige vorm van hulpverlening krijgt. Drie sekswerkers zijn in behandeling bij IrisZorg voor hun verslaving. Eén persoon is bezig om uit te stappen en heeft een traject bij Next Step. Eén persoon loopt in een zorgbemiddelingstraject van de Regionale Instelling Beschermd Wonen (RIBW). Een professional is erg te spreken over het RIBW omdat 'ze erg goed zijn in het stroomlijnen van de hulp'. Daarentegen geeft deze professional wel aan dat het ook voorkomt dat de sekswerkers 'thuis klanten gaan ontvangen, teruggaan in oude gewoonten en weer dakloos worden.'

Drie van de acht gesproken sekswerkers hebben hun mening gegeven over Next Step. De sekswerkers verschillen van mening over de hulp die wordt geboden via een Next Step traject. Tijdens de gesprekken met de sekswerkers komt naar voren dat één van hen momenteel in een traject zit bij Next Step. Ze wil stoppen met het sekswerk omdat ze het fysiek uitputtend vindt. Deze sekswerker is verslaafd aan harddrugs en werkt in de prostitutie om zichzelf van drugs te kunnen voorzien. Momenteel woont ze bij een vriendin maar omdat deze vriendin ook drugs gebruikt, verloopt het afkicken moeizaam. Next Step helpt bij het afkicken en bij het zoeken naar een woning. De sekswerker is positief over Next Step, maar ze merkt op dat een groot nadeel van Next Step is, dat de hulp in Arnhem plaatsvindt en dat er naar een woning in Arnhem gezocht wordt. Dit is volgens haar problematisch omdat de dealers haar in Arnhem goed weten te vinden. Ze is bang dat ze hierdoor niet kan afkicken. Daarnaast vindt ze het moeilijk om een ander leven op te bouwen in Arnhem omdat ze bang is dat ze in Arnhem steeds vroegere klanten tegenkomt. Ook een andere sekswerker is van mening dat Next Step de sekswerkers goed kan helpen als zij volledig gemotiveerd zijn om te stoppen met het sekswerk. Bij haar is de wil om te stoppen er echter niet 'en dan heeft het ook geen zin om een Next Step-traject te starten.' Een andere sekswerker is minder positief over de hulpverlening van Next Step. Ze geeft aan dat ze het gevoel heeft gechanteerd te worden omdat ze haar vergunning zou moeten inleveren om in aanmerking te komen voor een woning. De overige vijf sekswerkers geven tijdens het gesprek aan geen mening te hebben over Next Step. Ze willen niets met Next Step te maken hebben omdat hun besluit om met sekswerk door te gaan, vast staat. Een professional is van mening dat deze sekswerkers Next Step als een bedreiging zien omdat ze hun 'tweede huis zouden willen afpakken'. 'Stel de vrouwen van de zone zouden anders willen, dan zijn er veel mogelijkheden. Maar als ze niet willen, dan houdt het op', aldus deze professional.

Uitgestapte sekswerker

De onderzoekers hebben gesproken met één voormalig sekswerker van de Zorgzone. Respondent is met het sekswerk begonnen om haar drugsverslaving te kunnen betalen. Ze heeft lange tijd een vergunning op de Zorgzone gehad maar werkte er naar eigen zeggen maar af en toe. Naast sekswerk werkte ze in de horeca en als schoonmaakster. Respondent is bij Next Step terecht gekomen via een kennis die ze in huis had genomen en via de hulp die ze al ontving via IrisZorg. Next Step heeft de ex-sekswerker vooral geholpen met begeleid wonen en het aanvragen van een uitkering. Hierbij ontving ze ook hulp van familieleden. Een woning ziet ze als een belangrijke eerste stap: 'een woning is de basis maar het duurt vaak erg lang voordat je er één een krijgt toegewezen.' Respondent voert nu al geruime tijd – onbekend is hoelang precies – geen sekswerk meer uit. Op dit moment lukt het haar – vanwege verslaving en psychische problemen – nog niet om ander werk te uit te voeren maar dit zou ze wel graag willen. 'Waar veel sekswerkers bij het regelen van zaken tegenaan lopen, is dat overheidsinstanties er van uit gaan dat het uitstappen van de een op de andere dag kan. Maar het is een proces, het is niet gemakkelijk', aldus de respondent. Hierbij is het leren over 'normale' relaties belangrijk want dat kennen veel sekswerkers niet.

Mate van kwetsbaarheid

Voor de factsheet van de GDD (2017) heeft IrisZorg een schatting gemaakt van de kwetsbaarheid van de sekswerkers op de Zorgzone. Zij schatten in dat alle sekswerkers in zekere zin kwetsbaar zijn. Bij drie sekswerkers manifesteert deze kwetsbaarheid zich volgens IrisZorg in de noodzaak van inkomsten vanuit het sekswerk om in de behoefte aan drugs te kunnen voorzien. Daarnaast is er bij deze sekswerkers zorg om de forse psychiatrische en/of verslavingsproblematiek. Bij drie andere sekswerkers wordt de kwetsbaarheid als zeer zorgelijk aangemerkt, omdat er sprake is van zeer ernstige psychiatrische of verslavingsproblematiek en de woonsituatie instabiel is omdat de sekswerkers dakloos zijn of van adres naar adres verplaatsen.

Werken op de zone

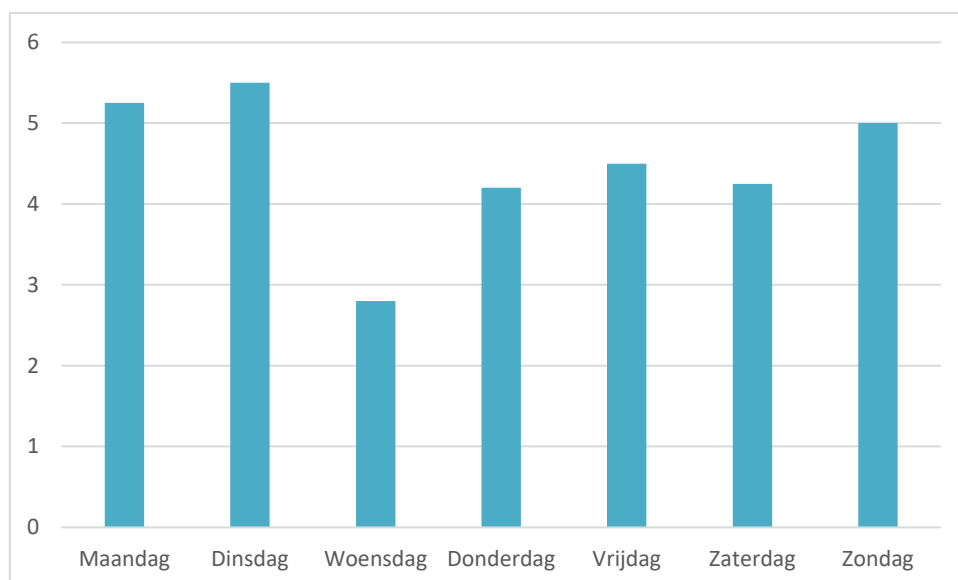
Sekswerkers die werkzaam zijn op de Zorgzone geven aan dat het aantal dagen dat ze per week werken verschilt; de ene week is het meer dan de andere week. Op basis van informatie die via de gemeente verkregen is over maand maart 2017 is *ter illustratie* een overzicht gemaakt van het aantal dagen dat de sekswerkers in de maand maart gewerkt hebben (zie tabel 3.2). Dit is bijgehouden door de medewerkers van IrisZorg die in de huiskamer op de Zorgzone werken. Onbekend is waarom de gegevens van tien sekswerkers zijn bijgehouden; er waren in 2017 slechts negen dames met een vergunning. Wat opvalt is dat zes van de tien sekswerkers minstens de helft van de maand aanwezig is op de Zorgzone; drie hiervan zijn er minstens vijf dagen in de week. Een sekswerker is er ongeveer twee dagen in de week, één sekswerker is er ongeveer één dag in de week en de overige twee sekswerkers zijn niet aanwezig geweest in de maand maart.

Tabel 3.2 – Aanwezigheid sekswerkers op de Zorgzone in de maart 2017

Sekswerker	Aantal dagen in maart 2017
Sekswerker 1	0
Sekswerker 2	0
Sekswerker 3	5
Sekswerker 4	8
Sekswerker 5	15
Sekswerker 6	17
Sekswerker 7	19
Sekswerker 8	22
Sekswerker 9	23
Sekswerker 10	24

De aanwezigheid van de sekswerkers op de Zorgzone is redelijk verdeeld over de dagen in de week (zie figuur 3.2). Op maandag en dinsdag werken de meeste sekswerkers, gevolgd door zondag. Woensdag is de rustigste dag maar dit zou anders kunnen zijn in de andere maanden van het jaar (wat overigens ook geldt voor de andere dagen). De aanwezigheid van de sekswerkers wil niet zeggen dat ze ook constant bezig zijn met sekswerk. Het kan ook zo zijn dat ze naar de huiskamer komen voor gezelligheid of om zaken te regelen zoals SOA-controles, wat wordt bevestigd in de interviews. Het is onbekend of de sekswerkers op de avonden dat ze niet op de Zorgzone werken, werkzaam zijn op andere locaties (bijvoorbeeld Nijmegen).

Figuur 3.2 - Gemiddelde bezettingsaantallen naar werkdag op de Zorgzone in maart 2017

Veiligheid op de Zorgzone

Alle sekswerkers ervaren het werken op de Zorgzone als veilig. Ze vinden het huiskamergevoel op de zone prettig en wanneer nodig schieten ze elkaar te hulp. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer ze een lastige klant hebben of een luisterend oor nodig hebben. De sekswerkers hebben vooral goede ervaringen op de tippelzone. Buiten de zone wordt af en toe ook getippeld en dat blijkt veel onveiliger te zijn door het gebrek aan toezicht. Verschillende sekswerkers verwijzen naar incidenten – geweld, verkrachting – die plaats zouden hebben gevonden, omdat er illegaal buiten de Zorgzone werd getippeld. Het illegaal tippelen wordt volgens de sekswerkers alleen gedaan door sekswerkers die geen vergunning voor de Zorgzone hebben. Het wordt, volgens de sekswerkers en een professional, in de hand gewerkt doordat er een beperkt aantal vergunningen wordt afgegeven.

Wat betreft de veiligheid merkt een aantal sekswerkers op dat ze het onprettig vinden dat er veel groen is gesnoeid langs de zone. Hierdoor hebben ze het gevoel dat er constant gluurders rondlopen, wat hun veiligheidsgevoel negatief beïnvloedt. Daarnaast wordt gezegd dat het licht soms uitvalt, wat ook zorgt voor een hoger onveiligheidsgevoel. Ook de klanten geven volgens door ons gesproken sekswerkers aan zich dan onveilig te voelen. Als noodoplossing is in het verleden kerstverlichting opgehangen.

Stoppen met sekswerk

In de gesprekken met de sekswerkers hebben zeven van de acht sekswerkers aangegeven dat stoppen op dit moment geen optie voor hen is. 'Wij willen doorgaan, hier of ergens anders, legaal of illegaal', aldus een sekswerker. De voornaamste reden om door te willen gaan met het sekswerk is financieel van aard. Een sekswerker geeft aan dat ze niet wil stoppen met het sekswerk omdat ze dan niet kan rondkomen. 'Ik ben er aan gewend om ineens veel geld tot mijn beschikking te hebben en dat allemaal op te kunnen maken, omdat er de volgende dag weer nieuw geld binnenkomt. Bij een uitkering of baan zou ik in een keer veel geld krijgen maar dan moet ik een maand wachten tot het volgende bedrag weer binnen komt. Dat werkt niet voor mij.' Sommige sekswerkers kunnen zich voorstellen dat ze het sekswerk vanaf een bepaalde leeftijd niet meer willen uitvoeren omdat het fysiek te zwaar wordt. Meerdere sekswerkers die een traject zijn ingegaan bij Next Step vallen terug in de prostitutie. Zij hebben geen vergunning meer voor de Zorgzone en werken illegaal rondom de zone om toch nog wat bij te verdienen.

De sekswerkers geven aan dat ze zich een speelbal van het gemeentelijk beleid voelen. De onzekerheid over hun werk heeft doorwerking op hun gezondheid. Volgens één van de sekswerkers heeft de onzekerheid over haar toekomst op de Zorgzone geleid tot ernstige gezondheidsproblemen waardoor ze moest worden opgenomen in het ziekenhuis. De andere sekswerkers merken ook op dat ze veel stress ervaren door de onduidelijkheid of de Zorgzone wel of niet open blijft. In tegenstelling tot het stoppen met het sekswerk op de Zorgzone, zijn de sekswerkers van

mening dat er juist meer vergunningen beschikbaar zouden moeten worden gesteld. Er is volgens de sekswerkers werk genoeg en de klanten hebben behoefte aan afwisseling in het aanbod. Meer vergunningen zouden volgens de sekswerkers ook voor meer klanten kunnen zorgen. Samengevat zijn de sekswerkers die werken op de Zorgzone niet te spreken over de eventuele sluiting van de Zorgzone; ze zijn hier fel op tegen.

3.2.4 Ervaringen in andere steden

Diverse steden hebben net als Arnhem te maken met een gebied waar straatsekswerkers werken (tippelzone) of daar in het verleden met te maken gehad. Er zijn in Nijmegen, Rotterdam en Eindhoven interviews gehouden met professionals met kennis over (de gevolgen van het sluiten van) de tippelzone. Alleen in Nijmegen is de tippelzone in bedrijf (weliswaar in een afbouwfase), in de andere twee steden is de zone gesloten.

Over de kenmerken van de groep straatsekswerkers zijn de respondenten uit de drie steden het eens: het gaat om een kwetsbare groep die niet in andere sectoren in het sekswerk (bijvoorbeeld in een club) kan en/of wil werken. Het feit dat een groot deel van de straatsekswerkers verslaafd is, speelt hierin zeker een rol. Naast verslaving is ook vaak sprake van (andere) psychiatrische problematiek. Het aantal sekswerkers dat tippelt en geen problemen heeft is heel klein.

De geboden zorg op de tippelzones in de drie steden is vergelijkbaar met de Arnhemse situatie. Er is een huiskamer waar de sekswerkers zich kunnen douchen, eten, condooms krijgen en vooral een plek van veiligheid. Voor sommige vrouwen is het hun enige 'thuis'. De politie houdt toezicht (rondom de zone). Hoewel op de tippelzone ook allerlei mogelijkheden worden geboden voor hulpverlening, staan de straatsekswerkers daar niet altijd voor open. 'Er wordt praktische hulp geboden maar eigenlijk willen veel vrouwen helemaal geen hulp, die willen gewoon werken. Ze staan niet echt open voor hulpverlening', aldus een respondent.

De reden voor de instelling van een tippelzone in de drie steden komt er in grote lijnen op neer dat er overlast was in wijken (rondrijdende auto's, lawaai) vanwege de aanwezigheid van straatsekswerkers. Door de straatprostitutie op een locatie te concentreren zou de overlast in de wijken verminderen, wat ook lukt. De aanleiding en redenen voor Eindhoven en Rotterdam om de tippelzone te sluiten komen neer op een drietal zaken.

Voor Rotterdam geldt dat de situatie op de tippelzone (gelegen aan de Keileweg) met in totaal rond de 600 sekswerkers (verslaafd en niet-verslaafd) in de hoogtijdagen onbeheersbaar is geworden. Per werkdag/openstelling zijn er duizenden autobewegingen op en rond de zone, met alle overlast van dien. Bovendien blijkt de tippelzone een aantrekkelijke plaats te zijn voor allerlei criminele randverschijnselen (drugsdealers, pooiers). Ook voor Eindhoven is de overlast van de tippelzone een reden om tot sluiting over te gaan. Daarnaast speelt voor de gemeenten het morele aspect. De kernvraag hierbij is in hoeverre de gemeente een voorziening moet en wil

faciliteren voor sekswerkers die in feite zijn aan te merken als patiënten en die onder mensonterende omstandigheden hun werk moeten doen, veelal ter bekostiging van hun verslaving. Een respondent: 'Je faciliteert dat vrouwen die ernstig ziek zijn zich kunnen prostitueren. Als het vrijwillig is, is het niet erg, maar deze vrouwen werden misbruikt: alles voor de drugs. Je gaat je als bestuur afvragen of je het in stand wilt houden'.

Een derde overweging om over te gaan tot sluiting van de tippelzone is financieel van aard, althans in Eindhoven. Het aantal straatsekswerkers loopt in de loop van de jaren terug. De kosten van de exploitatie van de zone worden daardoor naar verhouding erg hoog. Tegelijkertijd komen zorgverleners tot de slotsom dat de situatie op de tippelzone er dan een is van 'pappen en nathouden' die omgebogen zou moeten worden naar betere leefomstandigheden voor de straatsekswerkers. Die mogelijkheid dient zich aan met de zogenoemde RUPS-gelden, bedoeld om sekswerkers te stimuleren uit de prostitutie te stappen.

Beide steden hebben de sluiting van de tippelzone zorgvuldig voorbereid. Er is richting de sekswerkers een duidelijke communicatie gevoerd over de datum van sluiting en – volgens de respondenten erg belangrijk – er is voldoende tijd voor genomen om te zorgen voor de benodigde zorg- en hulpvoorzieningen.

De periode tussen de aankondiging en de daadwerkelijke sluiting van de tippelzone is tevens gebruikt om het aantal sekswerkers terug te dringen door middel van vergunningen te verstrekken en de openingstijden te verkorten (ontmoedigingsbeleid). Met andere woorden, de sluiting van de tippelzone heeft in beide steden een geleidelijke en gecontroleerde afbouw gekend waarbij tegelijkertijd een zorg- en hulptraject voor de sekswerkers is ontwikkeld en aan hen aangeboden. De weerstand bij de sekswerkers tegen het sluitingsbesluit is groot geweest, maar respondenten uit beide steden vinden achteraf dat het gehele traject goed is verlopen. De reden hiervoor is dat de sekswerkers een zorg-op-maat aanpak is geboden. Op het moment van sluiting zijn vrijwel alle sekswerkers 'ondergebracht'.

De groep straatsekswerkers kenmerkt zich door velerlei problemen en is als heterogeen aan te merken. In een van de steden is een inventarisatie gemaakt (onder andere door een psychiater) van de problemen van de sekswerkers waarbij een onderscheid is gemaakt tussen de verslaafden met psychiatrische problematiek en de niet-verslaafden.

Belangrijke ingrediënten, met name voor de groep verslaafden, is het bieden van een stabiele, beschermde woonomgeving. Bij de meest problematische groep is een rechterlijke machtiging noodzakelijk geweest. De redenering hierbij is dat het om zeer kwetsbare vrouwen gaat die tegen zichzelf in bescherming moeten worden genomen. In die beschermde woonomgeving wordt therapie geboden en medicatie verstrekt. Overigens is de ervaring dat (sommige) vrouwen na afloop van de rechterlijke machtiging weer zijn gaan tippelen. Een van de respondenten stelt dat het voor de tippelzonevrouwen een brug te ver is om hun (op korte termijn) uit te stromen naar

ander werk. Doorstromen naar opvang en zorg is dan een *second best*, maar realistisch gezien de problematiek van deze sekswerkers.

De hulpverleners die op zone hebben gewerkt zijn op de nieuwe locaties de sekswerkers gaan bezoeken en ondersteunen. Een vertrouwd gezicht is voor de sekswerkers erg belangrijk. 'Ze wisten wie het waren en dat zorgt voor verbinding', aldus een respondent. En: 'Je haalde ze weg uit een onveilige situatie, maar zette ze niet in een onbekende situatie. We hebben echt de straat binnen gehaald, met onze regels en normale omgangsregels.' Voor zowel de verslaafde als de niet-verslaafde vrouwen is een goede dagbesteding essentieel. Dat moet worden aangeleerd, bijvoorbeeld door het verrichten van vrijwilligerswerk.

De ervaring is zoals gezegd dat voor de verslaafden uitstapprogramma's geen reële optie zijn vanwege hun problematiek. De groep niet-verslaafde sekswerkers zijn door de GGZ/GGD en maatschappelijk werk begeleid. Zij komen wel in aanmerking voor uitstapprogramma's en – essentieel – die programma's zijn niet opgelegd maar de eigen keuze van de sekswerker. Sommigen ontberen de benodigde vaardigheden om uit te stappen. Die vaardigheden moeten in dat geval door middel van opleiding worden ontwikkeld. In Rotterdam is de ervaring dat ongeveer 20 procent erin slaagt om ander werk te doen. Van de rest (de groep verslaafde vrouwen) vermoeden respondenten dat een (klein) deel nog steeds actief is in de prostitutie of overleden is. De sekswerkers (niet-verslaafd) die geen (grote) problemen hebben, zijn na sluiting voor zichzelf gaan werken (vanuit huis). Het monitoren van de sekswerkers hoort volgens respondenten ook bij het gehele traject van sluiten van de tippelzone. Mocht iemand 'stoppen' met uitstappen, stopt de begeleiding namelijk ook. De sekswerkers hebben het nodige te winnen bij het contactonderhouden met instellingen: ze krijgen een uitkering en hulp (ook voor hun kinderen). 'Het is een duwtje in de rug om een ander leven te gaan leiden'.

Het bieden van maatwerk, zo stellen de respondenten, houdt ook in dat rekening moet worden gehouden met de ernst van de problematiek. De praktijk is dat sommigen (verslaafden) gecontroleerd hun drugs mogen gebruiken. In dat laatste geval is de hulp en zorg gericht op het beperken van de problematiek, waarbij handhaving van het illegale tippelen onontbeerlijk is.

Maatwerk is alleen mogelijk als diverse organisaties samenwerken en een gemeenschappelijk doel nastreven, namelijk het verbeteren van de leefomstandigheden van de sekswerkers. Hiervoor is nodig dat GGZ, verslavingszorg, maatschappelijk werk, politie en gemeente nauw met elkaar samenwerken en zorgdragen voor een dekkende keten van zorg en hulp. Een aandachtspunt hierbij is dat de zorg ook moet uitgaan naar de directe omgeving van de vrouwen (de mannen achter de relaties van de vrouwen).

3.2.5 Professionals over eventuele sluiting van de Zorgzone

In de interviews met de professionals die directe bemoeienis hebben met de zorg op de zone is besproken wat de wensen en behoeften van sekswerkers op de Zorgzone zijn. Ook is ingegaan op de vraag welk op *Next Step* aanvullend palet van instrumenten aan zorg en hulp mogelijk en/of nodig is. Daarbij is de hypothetische situatie van sluiting van de Zorgzone als uitgangspunt genomen. In feite hebben de gesprekken gedraaid om de vraag wat de voor- en nadelen zijn van het handhaven van de status quo dan wel sluiting van de Zorgzone. Bij enkele respondenten heerst enige frustratie over het feit dat de Zorgzone nu weer ter discussie staat. Het is volgens hen een regelmatig terugkerend onderwerp. Daar hebben de sekswerkers last van; het veroorzaakt onrust, want het is hun broodwinning.

Een enkele professional is tegen sluiting van de zone. Er wordt daarbij gerede-neerd vanuit de situatie van de sekswerkers. Het betreft nog een kleine groep met een (zeer) problematisch verleden die niet anders kan en wil dan tippelen. De groep is hecht en vindt steun bij elkaar. De Zorgzone is naast een werkplaats een locatie waar ze elkaar kunnen ontmoeten en de basale zorg krijgen (condooms, soa-onderzoeken). Het werk geeft ze, hoe hard het ook is, een vorm van aandacht en inkomsten. De professional voorziet dat wanneer de Zorgzone sluit, de sekswerkers in de anonimiteit verdwijnen. Zeker de helft van de groep zou doorgaan met tippelen. Voor hen is er geen alternatief. De respondent: 'als de Zorgzone sluit, wordt het illegaal. Je hebt ze helemaal niet meer in beeld. Je kunt niet zeggen dat prostitutie niet meer mag bestaan: vooralsnog bestaat het gewoon. Dan verlies je de controle. Hoe naar en koud het er op de Zorgzone ook uitziet, de vrouwen hebben elkaar. Bovendien is er toezicht. Je kunt ze niet zomaar op een kamer zetten met een uitkering. Dan vallen ze binnen de kortste keren terug.'

De overige geïnterviewde professionals staan ambivalent ten opzichte van openhouden of sluiten van de zone. Openhouden betekent zicht op de sekswerkers die in een veilige (zorg)omgeving hun werk kunnen doen versus de weerstand om sekswerkers in dergelijke omstandigheden te laten werken. Sluiten is zicht kwijtra-ken en het besef dat een deel van de sekswerkers in de illegale prostitutie verdwijnt, met alle veiligheids- en zorgrisico's van dien. 'Het probleem is dat je er dan geen zicht op hebt. Nu is er nog zicht op de negen sekswerkers'. Verschillende andere professio-nals stellen zich op het standpunt dat wanneer de Zorgzone sluit, er een goed alterna-tief moet zijn. Hoe dat alternatief eruit moet zien, wordt vervat in de overkoepelende term van 'maatwerk', ofwel de groep niet als een geheel beschouwen maar naar de individuele behoeften kijken. Maar 'dichtdoen om het dichtdoen, is onzin; je moet slui-ten als het niet meer nodig is' zo vat een van de respondenten het samen. Overigens denken ook deze respondenten dat het eventuele alternatief niet voor alle negen seks-werkers zal werken. Zij blijven tippelen om in hun verslaving te kunnen voorzien. Hulp in een gedwongen kader wordt niet als haalbaar gezien.

4 Aard en omvang niet-vergunde prostitutie

In dit hoofdstuk gaan we in op de aard en omvang van niet-vergunde prostitutie. Het onderwerp thuisprostitutie wordt behandeld in deze paragraaf omdat deze vorm van prostitutie in beginsel niet vergunningplichtig is in de gemeente Arnhem. Pas in het geval van specifieke omstandigheden (zoals bedrijfsmatigheid) moet een vergunning worden aangevraagd. Daarmee onderscheidt deze vorm van prostitutie zich van andere seksinrichtingen en -bedrijven zoals privéhuizen en escortbureaus, die in Arnhem altijd vergunningplichtig zijn. In de eerste paragraaf van dit hoofdstuk bespreken we het online aanbod van sekswerk. In de tweede paragraaf behandelen we toezicht en handhaving op de niet-vergunde prostitutie.

4.1 Aanbod sekswerk via internet

Op verschillende websites is gezocht naar advertenties waarin vanuit Arnhem geadverteerd wordt voor seksuele handelingen.³¹ In totaal leverde de search 321 advertenties op. Twaalf keer kwam de advertentie overeen met een advertentie op een andere website. Derhalve gaat het om 309 unieke advertenties.³² Het aanbod van sekswerkers die online adverteren met seksuele diensten in Arnhem is groot in vergelijking met de qua grootte en ligging redelijk overeenkomstige gemeente Nijmegen (intermezzo).³³ De onderzoekers hebben hier geen directe verklaring voor gevonden.

Ongeveer een kwart (24%) van de 309 unieke advertenties heeft een datum van voor januari 2017; de oudste advertentie is van september 2014.³⁴ Van de 236 advertenties uit 2017 is 43 procent een advertentie uit augustus 2017 (recent). Verreweg de meeste advertenties (87%) zijn gericht op Nederlands sprekende klanten. Op basis van de 309 gevonden advertenties zullen we hieronder achtereenvolgens een beschrijving geven van het soort prostitutie dat wordt aangeboden, de kenmerken van de sekswerkers en de inhoud van de advertenties (wat er wordt aangeboden en tegen welke prijs). Aan het einde van deze paragraaf wordt ingegaan op advertenties waaruit een of meerdere signalen van mensenhandel kunnen worden afgeleid.

31. De websites waarop naar advertenties is gezocht, zijn: www.sexmarkt.nl, www.kinky.nl, www.boys4u.nl en www.sexjobs.nl

32. In zes advertenties bieden twee personen gezamenlijk seksuele dienstverlening aan. Het gaat in totaal derhalve om 315 unieke personen. De beschrijving wordt gegeven op advertentie- en niet op persoonsniveau.

33. Arnhem telt in 2017 155.694 inwoners (website gemeente Arnhem). Nijmegen telt in 2017 173.627 inwoners (website gemeente Nijmegen). Het totale aantal advertenties bedroeg in Nijmegen 102. Vijf advertenties kwamen echter terug op de verschillende websites.

34. De 309 advertenties zijn als volgt over de jaren verdeeld: 1 (2014), 25 (2015), 47 (2016) en 236 (2017).

Intermezzo – Internetprostitutie in het nieuws

In een recent krantartikel wordt aandacht besteed aan Kinky.nl. Maandelijks heeft Kinky.nl 1,6 miljoen unieke bezoekers, waarvan 95 procent uit Nederland. Criminelen proberen hier gebruik van te maken. Zij gebruiken websites zoals Kinky.nl om (jonge) vrouwen onder dwang te laten adverteren. In het nieuwe regeerakkoord is de strijd tegen mensenhandel een speerpunt. Het kabinet investeert onder meer in de regionale teams die de prostitutie controleren. Eén keer per maand is er contact tussen Kinky.nl en het landelijk Expertisecentrum Mensenhandel en Mensensmokkel van de politie, waarbij Kinky.nl verplicht is om signalen van mensenhandel te melden. Doen ze dat niet, dan kunnen ze worden vervolgd (aldus een woordvoerder van het OM). Daarnaast is in het regeerakkoord opgenomen dat alle sekswerkers een vergunning moeten aanvragen, ook thuiswerkenden. Volgens de eigenaar van Kinky.nl treedt in dit geval een 'waterbedeffect' op. Sekswerkers zullen 'ondergronds' gaan. Ze gaan adverteren op websites die minder bekend zijn. Volgens de eigenaar van Kinky.nl groeit de illegale prostitutie op websites als Marktplaats.nl en apps als Badoo en Tinder nu al. "Wij zijn de Wallen van het internet: politie en OM weten precies wat ze aan ons hebben. Als vrouwen bij ons wegelopen raak je ze kwijt" (eigenaar Kinky.nl). (Bron: NRC, 'Dit zijn de Wallen van internet', 18 oktober 2017)

4.1.1 Vormen van sekswerk

Via internet worden verschillende vormen van prostitutie aangeboden. Bijna vier op de tien advertenties (39%) richten zich op het aanbieden van seksuele handelingen op een locatie anders dan het huis van de sekswerker. Feitelijk is niet noodzakelijkerwijs sprake van een escortbureau; een sekswerker kan ook zelfstandig deze escortdienst aanbieden. Hierbij verplaatst de sekswerker zich in overleg met de klant bijvoorbeeld naar diens huis of naar een hotel, of vindt er een zogeheten 'cardate' plaats waarbij seksuele handelingen op of nabij een parkeerplaats worden verricht. Daarnaast wordt er in iets meer dan een derde (35%) van de advertenties geadverteerd voor thuisprostitutie c.q. privé-ontvangst. Hierbij werkt de sekswerker vanuit 'huis'. In deze advertenties wordt vaak benadrukt dat de klant discreet ontvangen wordt. 'Jouw privacy is natuurlijk mijn privacy. Ik kan jullie discreet ontvangen.' Een deel van de sekswerkers (15%) is beschikbaar voor zowel thuisontvangst als escort. In het overige deel van de advertenties wordt reclame gemaakt voor sekswerkers die in de vergunde prostitutie werken, bijvoorbeeld vanuit een privéhuis c.q. bordeel (3%). In bijna een op de tien gevallen (9%) is op basis van de inhoud van de advertentie niet vast te stellen binnen welke vorm van prostitutie de sekswerkers actief zijn.

4.1.2 Kenmerken sekswerkers

De kenmerken van de sekswerkers zijn vastgesteld op basis van hetgeen zij over zichzelf schrijven in de advertentie. De meeste advertenties (69%) hebben betrekking op een vrouw die seksuele handelingen aanbiedt, gevolgd door diensten van mannelijke

sekswerkers (22%) en 'shemales'³⁵ of transseksuelen (7%)(hierna beiden transseksuelen genoemd).

Tenslotte zijn er zes advertenties (2%) waarin seksuele dienstverlening door twee personen gezamenlijk (hierna: koppels) – bijvoorbeeld door een man en een vrouw of twee vrouwen – wordt aangeboden. De leeftijden van de sekswerkers, zoals die in de advertenties worden weergegeven, lopen uiteen van 19 tot 62 jaar oud, met een gemiddelde leeftijd van 33 jaar en een modus van 27 jaar. De gemiddelde leeftijd van vrouwelijke sekswerkers is 31 jaar. Voor mannen bedraagt de gemiddelde leeftijd 38 jaar. Transseksuelen zijn gemiddeld 30 jaar oud.

Eenduidige uitspraken over de herkomst van de sekswerkers zijn niet mogelijk omdat hier niet op elke website naar gevraagd wordt.³⁶ Van een vijfde van de sekswerkers is de omschrijving van het uiterlijk afwezig. Op basis van de wel beschikbare informatie kan het uiterlijk van de sekswerkers als volgt omschreven worden (zie ook tabel 4.1). Meer dan vier op de tien sekswerkers (52%) omschrijft zijn of haar uiterlijk als Nederlands, gevolgd door Zuid-Amerikaans (22%), (Oost-)Europees (16%) en Aziatisch (5%). De overige sekswerkers vallen binnen de categorie 'overig' en hebben naar eigen zeggen een Afrikaans, Caribisch of gemengd uiterlijk.

Tabel 4.1 – Omschrijving uiterlijk sekswerkers in aantallen en percentages.³⁷

Omschrijving uiterlijk	N (%)
Nederlands	129 (52%)
Zuid-Amerikaans	54 (22%)
(Oost-)Europees	40 (16%)
Aziatisch	11 (5%)
Afrikaans	5 (2%)
Caribisch	3 (1%)
Gemengd	4 (2%)
Totaal	246 (100%)

Aanvullende analyses laten zien dat transseksuelen overwegend een Zuid-Amerikaans uiterlijk hebben. Zij vertegenwoordigen meer dan driekwart (77%) van het totaal aantal transseksuelen dat als sekswerker actief is. Sekswerkers met een Oost-Europees uiterlijk zijn met name (90%) van het vrouwelijk geslacht. Daarmee is

35. Een shemale is een man die er uit ziet als vrouw (vaak met borsten) maar de mannelijke geslachtsdelen nog heeft. Een shemale is niet hetzelfde als een transseksueel of transgender. Transseksuelen hebben een aversie tegen hun geslachtskenmerken en identificeren zich volledig met het andere geslacht. Bron: website vereniging genderdiversiteit.

36. Op www.kinky.nl en www.sexmarkt.nl wordt bij het aanmaken van een advertentie gevraagd naar het 'uiterlijk' van de sekswerker en niet naar de afkomst. Op www.boys4u.nl wordt enkel gevraagd naar de huidskleur van de adverteerder. Op www.sexjobs.nl wordt bij het aanmaken van de advertentie niet gevraagd naar afkomst of uiterlijk.

37. Door afronding kan het totaal percentage optellen tot 99, 100 of 101. Idem voor andere tabellen in deze rapportage.

sprake van een verschil met sekswerkers die een Nederlands uiterlijk hebben. Hoewel het merendeel daarvan vrouw is (70%), is een kwart (25%) van de sekswerkers met een naar eigen zeggen Nederlands uiterlijk van mannelijk geslacht.

4.1.3 Aangeboden sekswerk

Allereerst is gekeken naar de doelgroep waar de sekswerkers zich op richten (zie tabel 4.2). Vrouwelijke sekswerkers (n=212) bieden hun diensten in 59 procent van de advertenties aan zowel mannen als vrouwen aan. Ofwel omdat zij een trio³⁸ aanbieden of omdat zij adverteren voor 'bi-seks'.³⁹ Geen van de vrouwelijke sekswerkers richt zich in haar advertentie enkel op vrouwen. In 34 procent van de advertenties richten de vrouwelijke sekswerkers zich enkel tot mannen. In zeven procent van de advertenties is het onduidelijk wie de beoogde doelgroep is.

Ook mannelijke sekswerkers richten zich in hun advertenties veelal op zowel mannen als vrouwen (38%). In iets minder dan de helft van de advertenties richten mannen zich specifiek op vrouwen (42%). Anders dan de vrouwelijke sekswerkers richten de mannelijke sekswerkers zich wel specifiek tot klanten van hetzelfde geslacht: negen procent van de advertenties is gericht op mannelijke klanten. In twaalf procent van de advertenties is het onduidelijk wat de beoogde doelgroep is.

Tabel 4.2 – Type sekswerker naar doelgroep.

Type sekswerker	Doelgroep				
	Man	Vrouw	Man + vrouw	Onbekend	Totaal
Vrouw	73 (34%)	0 (0%)	124 (59%)	15 (7%)	212 (100%)
Man	6 (9%)	29 (42%)	26 (38%)	8 (12%)	69 (100%)
Transseksueel	7 (32%)	0 (0%)	14 (64%)	1 (5%)	22 (100%)
Koppels	4 (67%)	0 (0%)	1 (17%)	1 (17%)	6 (100%)

Transseksuele sekswerkers richten zich in de seksadvertenties niet specifiek tot vrouwen. In 64 procent van de advertenties zeggen zij beschikbaar te zijn voor zowel mannen als vrouwen en in 32 procent van de advertenties zijn mannen de beoogde doelgroep. In vijf procent van de advertenties is het onduidelijk wat de beoogde doelgroep is. De zes advertenties van koppels zijn voornamelijk gericht op mannen (N=4) en een enkele keer op zowel mannen als vrouwen⁴⁰. Net als bij vrouwelijke en transseksuele sekswerkers zijn de advertenties van koppels geen enkele keer enkel gericht op vrouwelijke klanten.

38. Twee vrouwen en een man.

39. 'Bi-seks' wil zeggen dat een vrouwelijke adverteerder ook open staat voor seksuele handelingen met een vrouwelijke klant.

40. In een advertenties is het onduidelijk wat de beoogde doelgroep is.

De handelingen die in de advertenties worden aangeboden zijn zeer uiteenlopend en per sekswerker verschillend. Van het totaal aantal advertenties zijn elf advertenties gericht op orale seks ('pijp-dates') of erotische (tantra)massages. Hierbij wordt gemeenschap niet expliciet aangeboden. Ook zoenen wordt niet in alle advertenties aangeboden en is dus niet zonder meer vanzelfsprekend. In meer dan de helft (56%) van de advertenties wordt onveilige seks aangeboden, waarbij het met name onveilige orale seks betreft (91%). In circa een tiende van de advertenties waarin onveilige seks wordt aangeboden (9%) staat dat het mogelijk is om alles onveilig te doen, oftewel om te 'neuken zonder condoom' (zoals de sekswerkers dit zelf noemen).

Van de 212 vrouwelijke sekswerkers bieden er 120 onveilige seks aan (57%). Het overgrote deel van deze 120 vrouwen (n=109, 91%) geeft aan dat het expliciet onveilige orale seks betreft. Elf vrouwen geven aan dat het mogelijk is om alles onveilig te doen. Van de 69 mannelijke sekswerkers bieden er 32 onveilige seks aan (46%). Ook hier gaat het overwegend om onveilige orale seks (n=30, 94%). Twee mannen bieden 'neuken zonder condoom' aan.

4.1.4 Tarieven

Bij het online adverteren voor seksuele handelingen kunnen de sekswerkers hun eigen tarief bepalen. De tarieven die worden gevraagd lopen sterk uiteen, van €20,- tot €275,- per uur, met een gemiddeld tarief van €123,- per uur.⁴¹ Het gemiddeld tarief voor thuisprostitutie en escortservice zijn nagenoeg gelijk aan elkaar, namelijk €124,- per uur. Sommige sekswerkers hanteren een vast tarief per uur, waarbij de prijzen 'all-in' zijn. Andere sekswerkers vragen voor bepaalde handelingen (zoals onveilige of anale seks) een meerprijs.

In tabel 4.3 staat naar geslacht van de sekswerker weergegeven in hoeverre sekswerkers een laag, gemiddeld of hoog tarief vragen voor hun seksuele diensten. Voor vrouwelijke sekswerkers geldt een gemiddeld tarief van €135,- per uur. Het grootste gedeelte van de vrouwen (74%) vraagt een tarief rondom dit gemiddelde. Van de overige vrouwen vraagt vijftien procent een relatief laag tarief en ongeveer twaalf procent een relatief hoog bedrag. Het gemiddelde tarief van transseksuelen ligt met ongeveer €143,- per uur het hoogst. Van deze groep vraagt 77 procent een tarief rondom het gemiddelde van €143,- per uur. Met een gemiddeld uurtarief van €80,- vragen mannelijke sekswerkers gemiddeld gezien een aanzienlijk lager bedrag voor hun seksuele diensten dan de vrouwelijke sekswerkers en transseksuelen. Wel vragen veruit de meeste mannen (81%) een tarief rondom dat gemiddelde. Elf procent van de mannelijke sekswerkers vraagt een laag tarief en acht procent van de mannen vraagt een hoog tarief.

41. Indien het uurtarief ontbrak is dit berekend als zijnde twee keer het tarief voor een half uur.

Tabel 4.3 - Indeling tarief naar geslacht in percentages.

Sekswerker	Gemiddeld tarief per uur	Laag tarief (%)	Rond gemiddeld tarief (%)	Hoog tarief (%)
Vrouwelijk	€135	<€111 (15%)	€112 t/m €158 (74%)	>€158 (12%)
Mannelijk	€80	<€48 (11%)	€49 t/m €111 (81%)	>€111 (8%)
Transseksueel	€143	<€103 (18%)	€104 t/m €179 (77%)	>€179 (5%)

Aanvullende analyses naar uiterlijk laten zien dat sekswerkers met een Zuid-Amerikaans uiterlijk gemiddeld het hoogste tarief vragen (€132,- per uur). Deels speelt het hoge aantal transseksuele sekswerkers – die gemiddeld gezien een hoog tarief hebben – onder Zuid-Amerikaanse sekswerkers (zie eerder) een rol. Sekswerkers met een (Oost-)Europees uiterlijk vragen gemiddeld €128,- per uur, sekswerkers met een Nederlands uiterlijk €123,- per uur. Sekswerkers met een Aziatisch uiterlijk vragen met een gemiddeld tarief van €108,- per uur het minst voor hun seksuele diensten.⁴²

4.1.5 Beschikbaarheid

De sekswerkers zijn vrij in het opgeven van hun beschikbaarheid. Hierbij kan een indeling in vijf categorieën worden gemaakt, namelijk: altijd beschikbaar (1), vrijwel altijd beschikbaar (2), meer dan de helft van de tijd beschikbaar (3), minder dan de helft van de tijd beschikbaar (4) en vrijwel niet beschikbaar (5). Ervan uitgaande dat een dag bestaat uit 4 dagdelen (ochtend, middag, avond en nacht) kent een week 28 dagdelen, zijn deze categorieën als volgt geoperationaliseerd:

- Wanneer iemand aangeeft alle 28 dagdelen beschikbaar te zijn, is dit gescoord als 'altijd beschikbaar';
- Indien iemand aangeeft minimaal driekwart van de week (21 t/m 27 dagdelen) beschikbaar te zijn is dit gescoord als 'vrijwel altijd beschikbaar';
- Wanneer iemand tussen 50 en 75 procent van alle dagdelen (14 t/m 20 dagdelen) beschikbaar is, is dit gescoord als 'meer dan de helft van de tijd beschikbaar'.
- Wanneer iemand tussen een kwart en minder dan de helft van alle dagdelen beschikbaar is (7 t/m 13 dagdelen), is dit gescoord als 'minder dan de helft van de tijd beschikbaar';
- Wanneer iemand tot een kwart van alle dagdelen (1 t/m 6 dagdelen) beschikbaar is, is dit gescoord als 'vrijwel niet beschikbaar'.

42. Berekend voor groepen met minimaal tien waarnemingen. Aantallen zijn te klein om uitspraken te doen over verschillen tussen mannen en vrouwen naar herkomst c.q. uiterlijk.

In tabel 4.4 is de verdeling van de beschikbaarheid van de sekswerkers weergegeven. In deze tabel is onder andere te zien dat bijna de helft van de sekswerkers (47%) zegt altijd – ofwel 24 uur per dag en zeven dagen per week – beschikbaar te zijn voor klanten. Dit kan een signaal van mensenhandel zijn, hoewel er ook andere verklaringen voor deze ruime beschikbaarheid zijn. Te denken valt aan een flexibele instelling van de sekswerker (door het ontbreken van dagbesteding), hoge (financiële) nood of een kleine klantenkring. Het 24 uur per dag beschikbaar zijn, hoeft niet te betekenen dat de sekswerker ook inderdaad 24 uur per dag werkt. Het kan zijn dat dit een truc is om zo veel mogelijk klanten te spreken en wanneer ze niet beschikbaar zijn – om welke reden dan ook – kunnen ze de telefoontje onbeantwoord laten. Bijna een vijfde van de sekswerkers (18%) zegt vrijwel altijd beschikbaar te zijn. Dit betekent dat bijna twee derde (65%) van de sekswerkers in advertenties aangeeft minimaal driekwart van alle dagdelen beschikbaar te zijn voor seksuele dienstverlening. Een klein deel van de sekswerkers geeft aan vrijwel niet beschikbaar te zijn (6%).

Tabel 4.4 – Beschikbaarheid sekswerkers in aantallen en percentages.

Beschikbaarheid sekswerker	N (%)
Altijd	119 (47%)
Vrijwel altijd beschikbaar	46 (18%)
Meer dan de helft van de tijd beschikbaar	39 (16%)
Minder dan de helft van de tijd beschikbaar	34 (14%)
Vrijwel niet beschikbaar	14 (6%)
Totaal	252 (100%)

Van de vrouwelijke sekswerkers geeft ongeveer de helft (49%) aan altijd beschikbaar te zijn voor klanten en 19 procent is vrijwel altijd beschikbaar. Van de mannelijke sekswerkers is een derde (33%) altijd beschikbaar voor seksuele dienstverlening en is bijna een vijfde (18%) hier vrijwel altijd voor beschikbaar. Dit beeld contrasteert met dat van de transseksuele sekswerkers. Meer dan driekwart van hen (77%) geeft aan altijd beschikbaar te zijn.

4.1.6 Signalen van mensenhandel

Advertenties die voldoen aan twee of meer signalen van mensenhandel zijn door ons gemarkeerd als ‘risicoprofiel’ en zijn nader geanalyseerd (n=21). Er zijn negentien advertenties waarin twee van de vijf signalen van mensenhandel naar voren komen.⁴³ Deze signalen variëren en komen in verschillende combinaties voor (zie tabel 4.5). Het grootste gedeelte (n=13) van deze negentien advertenties betreft escortservices.

43. Zie de laatste alinea van hoofdstuk 2, paragraaf 2.1 voor een overzicht van de signalen van mensenhandel.

In negen advertenties wordt (ook) thuisontvangst aangeboden. Van de negentien risicoprofielen betreft het vijftien keer een vrouwelijke sekswerker, drie keer een mannelijke sekswerker en een keer een transseksueel.

Tabel 4.5 - Signalen mensenhandel

Signaal 1	Signaal 2	N
Altijd beschikbaar	Laag tarief	11
Altijd beschikbaar	Onveilige seks	2
Onveilige seks	Laag tarief	2
Onveilige seks	Jonge leeftijd	1
Altijd beschikbaar	Jonge leeftijd	1
Altijd beschikbaar	Telefoon opnemen door iemand anders	1
Laag tarief	Jonge leeftijd	1
Totaal		19

Twee advertenties voldoen aan drie van de vijf door ons onderscheiden signalen van mensenhandel. In beide gevallen betreft het transseksuele sekswerkers die altijd beschikbaar zijn (signaal 1) en een relatief laag tarief hebben (signaal 2). De ene sekswerker is 21 jaar (signaal 3), de ander biedt de mogelijkheid aan om 'alles' onveilig te doen (signaal 3).

Aanpak mensenhandel regio Arnhem

Sinds 2013 is er bij de gemeente een Ketenregisseur mensenhandel. Hij zorgt voor een casusgerichte sluitende ketensamenwerking met aandacht voor signalering, melding, repressie en slachtoffer(na)zorg. Dit is uitgemond in een screeningsoverleg 'Multidisciplinair overleg mensenhandel' onder de procesregie van het Veiligheidshuis regio Arnhem. Op regionaal niveau is er operationeel afstemmingsoverleg met het RIEC.

Politie-eenheid Oost-NL, team AVIM heeft in 2015 18 en in 2016 33 meldingen in behandeling genomen rondom mogelijke mensenhandel waarbij het overgrote deel van de zaken seksuele uitbuiting betreft. Hieruit is in 2015 en 2016 in respectievelijk 8 en 10 gevallen nader onderzoek ingesteld. De uitkomst hiervan geven aanleiding tot verder onderzoek, alternatieve interventie (aanmelding bij belastingdienst, zorgcoördinatie, RIEC) of een projectaanpak op basis van een kansrijke vervolging. De uiteindelijke resultaten zijn niet bekend (Gemeente Arnhem, 2017).

In het RIEC Oost-Nederland zijn in 2017 vier zaken besproken op mogelijk mensenhandel in relatie tot seksuele uitbuiting. De basis voor aanmelding bij het RIEC Oost-Nederland door de gemeente is gelegen in de bestuurlijke rapportages. In twee zaken bleken er onvoldoende signalen te zijn voor verder onderzoek door de politie en het Openbaar Ministerie. In één zaak is er wel voldoende aanleiding voor verder onderzoek. Eén casus is nog in onderzoek bij het RIEC Oost-Nederland.

4.2 Illegale (en niet-vergunde) prostitutie volgens wijkagenten

De wijkagenten hebben informatie gegeven over 21 wijken in Arnhem van de in totaal 24. De vergunde seksbedrijven zij daarbij uiteraard ook genoemd. In bijna alle wijken waarover informatie is verkregen, is sprake van thuisprostitutie. Aan de wijkagenten is gevraagd om aantallen van geconstateerde gevallen van thuisprostitutie te noemen die zij in de afgelopen tijd in hun werk zijn tegengekomen. Dat blijkt lastig ('zo nu en dan popt er een zaak op' aldus een wijkagent). Kwantitatieve uitspraken zijn derhalve niet mogelijk.

De wijkagenten hebben verschillende voorbeelden genoemd van illegale thuisprostitutie. Het illegale karakter schuilt er onder andere in dat er sprake is van meer dan een sekswerker in een woning. Een van de wijkagenten noemt een voorbeeld van mogelijk gedwongen prostitutie: de aanwezige man (naast de Oost-Europese vrouwen die in de woning waren) staat namelijk bekend als pooier die al eerder in beeld is gekomen. De betreffende wijkagent vermoedt dat er sprake is van mensenhandel maar zegt tegelijkertijd dat dit heel moeilijke zaken zijn omdat de vrouwen niet willen verklaren.

Ook de niet-vergunningsplichtige sekswerkers komen de wijkagenten tegen. Een voorbeeld is een vrouw van rond de 35 jaar die periodiek aan webcamseks doet om te kunnen voorzien in haar (dure) levensstijl. Bij voldoende inkomsten stopt ze met sekswerk. Deze sekswerker veroorzaakt geen overlast. Dit in tegenstelling tot de thuiswerkers. De wijkagenten krijgen zicht op deze vormen van prostitutie als de buurt gaat klagen (veel mannen in en om het pand, autobewegingen). 'Als burens niet klagen dan kan de prostitutie heel lang door gaan. Je moet het echt hebben van je bewoners, je extra oren en ogen in de wijk', aldus een wijkagent.

In geval van illegale prostitutie moeten de sekswerkers uit het pand weg en wordt geprobeerd de sekswerkers in de hulpverlening te krijgen. Een wijkagent zegt hierover dat de sekswerkers naar een andere wijk vertrekken om daar hun werk voort te zetten. Bij vermoedens van mensenhandel wordt het Team Mensenhandel geïnformeerd.

De sekswerkers die illegaal werken huren een kamer of appartement bij de woningstichting of bij een particulier. Een van de wijkagenten noemt ook B&B locaties in de stad die voor een langere tijd worden gehuurd en gebruikt worden als werkplek. De eigenaar zou niet weten dat er seksuele diensten worden verleend in de gehuurde locatie. Huurperiodes zijn voor korte tijd om zo de kans op ontdekking te beperken. Andere vormen van illegale prostitutie zijn niet genoemd door de wijkagenten. Een van de wijkagenten meldt wel dat zij sporadisch een tippelaarster tegenkomen in hun wijk. Deze sekswerker komt uit de groep die voorheen bij de drugsboot actief was en geen vergunning heeft voor de Zorgzone. Recent heeft de gemeente een massagesalon gesloten waar seksuele diensten werden verleend.⁴⁴

44.. <https://www.gelderlander.nl/arnhem-e-o/arnhem-sluit-massagesalon-vanwege-happy-ending~a93a2f80/>.

4.3 Controles niet-vergunde en/of illegale prostitutie

Deze paragraaf behandelt de wijze waarop vorm gegeven wordt aan toezicht en handhaving op de niet-vergunde en/of illegale prostitutie. We bespreken de achtergrond en uitvoering van deze controles in afzonderlijke subparagrafen.

4.3.1 Doel en aanleiding van controles

Het internet biedt mensen de mogelijkheid om zelfstandig seksuele dienstverlening aan te bieden op daartoe bestemde websites. Het PCT is belast met het houden van toezicht op personen die online seksuele diensten aanbieden. Hoewel deze vorm van prostitutie als niet-vergund kan worden getypeerd, wordt toezicht noodzakelijk geacht. Aan dit toezicht wordt vormgegeven door het houden van periodieke (onaangekondigde) controles. Het doel van deze controles is:

- Inzicht te krijgen in de illegale prostitutie;⁴⁵
- Vroegtijdig (mogelijke) signalen van mensenhandel op te vangen;
- Sekswerkers door te verwijzen naar de hulpverlening.

Het PCT geeft uitvoering aan deze periodieke controles door actuele advertenties te inventariseren. Dit betekent dat op een zogenaamde actiedag websites worden bekeken waarvan het bekend is dat mensen daar seksuele diensten aanbieden. Controles vinden niet steekproefsgewijs plaats. In plaats daarvan worden alle recente advertenties bekeken en wordt, gelet op de doelstellingen van de controle, vervolgens een selectie gemaakt. De selectie spitst zich enerzijds toe op advertenties waaruit blijkt dat sekswerkers mogelijk illegaal c.q. in strijd met de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) werken. Anderzijds wordt in advertenties gelet op mogelijke signalen van mensenhandel.⁴⁶ Het gaat daarbij zoals eerder gesteld om:

1. Het aanbieden van onveilige seksuele dienstverlening (in het bijzonder onveilige gemeenschap);
2. Een (vrijwel) continue beschikbaarheid c.q. 24 uur per dag beschikbaar zijn voor klanten;
3. Het aanbieden van seksuele dienstverlening tegen lage ofwel niet marktconforme tarieven;
4. Sekswerkers van een jonge leeftijd;
5. De opmerking dat de telefoon door een ander persoon dan de sekswerker wordt opgenomen.

45. Onder bepaalde voorwaarden die zijn opgenomen in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV) – zie later – kan thuisprostitutie in de gemeente Arnhem als illegaal worden aangemerkt hoewel deze vorm van prostitutie niet vergund is.

46. Gelet op het derde doel van deze bestuurlijke controles, wordt ook specifieke aandacht besteed aan advertenties van Nederlandse vrouwen tussen de 18 en 30 jaar oud.

4.3.2 Wettelijke grondslag en uitvoering van controles

De grond van de bestuurlijke controles in relatie tot illegale prostitutie is gelegen in de APV. Artikel 3.1.1 van de APV stelt dat sprake is van een seksinrichting en daarmee de plicht tot een vergunning wanneer werkzaamheden kunnen worden getypeerd als bedrijfsmatige exploitatie. Thuisprostitutie valt doorgaans buiten de bepalingen die op dit vlak aan de APV gesteld zijn: 'Van bedrijfsmatige exploitatie is in beginsel geen sprake als op het woonadres van de sekswerker enkel en uitsluitend door deze sekswerker zelf wordt gewerkt en er in deze woning slechts één werkplek aanwezig is.' Een genoemde uitzondering is echter de situatie waarin de thuiswerkster onderdeel uitmaakt van een organisatie. In dat geval is, als geen vergunning is aangevraagd, sprake van illegale prostitutie. Dit vormt de bestuurlijke grond om zich te richten op thuisprostitutie.⁴⁷ Daarnaast kan het Wetboek van Strafrecht een grond vormen om tot controle over te gaan. Mensenhandel is strafbaar gesteld in wetsartikel 237f Sr. Kenmerken voor dit delict is het ontbreken van een vrije keuze om iets te doen of te laten bij het slachtoffer, waarmee de nadruk ligt op dwang en uitbuiting.

Onder andere de prostitutie, maar ook andere sectoren zoals de horeca, kunnen op dit vlak als kwetsbare branches worden aangemerkt (zie onder andere Smit, 2011; Wilthagen, 2014).

Intermezzo – Bekende gezichten

Er worden meerdere advertenties geselecteerd waarbij getracht zal worden een controle uit te voeren. Bij een van deze advertenties bestaat, naar aanleiding van eerdere controles, een vermoeden van dwang. Hierop lijkt te worden ingespeeld, aangezien de betreffende vrouw haar diensten tegenwoordig op een locatie met veel sociale controle aanbiedt. Dit bemoeilijkt de controles. In een andere advertentie is een 'oude bekende' terug te zien. Deze vrouw verblijft illegaal in Nederland en beschikt niet (meer) over een paspoort: dat is in het verleden in beslag genomen. Ondanks haar illegale status lijkt zij continu in Nederland te zijn verbleven. Zij heeft haar diensten, zo is bekend, ook in de Randstad aangeboden. Tot slot valt een advertentie van een vrouw op die al meermaals gecontroleerd is en die in de omgeving van Arnhem werkt. 'We vermoeden echter dat zij dit werk echt vrijwillig doet', aldus een opsporingsambtenaar.

De controles worden uitgevoerd door politiemedewerkers en is mede afhankelijk van de daartoe beschikbare capaciteit en prioriteit. Tijdens het meelopen van een bestuurlijke controle door het PCT blijkt dat meerdere vrouwen in het verleden al vaker gecontroleerd c.q. bekend zijn. De controles zelf worden uitgevoerd door meerdere

47. Hierbij kan worden opgemerkt dat in de politie-eenheid Oost-Nederland gewerkt wordt aan een algemene APV in relatie tot prostitutie. Ten tijde van het onderzoek is dit eenduidige 'handhavingsarrangement' nog niet vastgesteld. Dat betekent dat gemeenten op dit vlak verschillend beleid voeren.

personen. Een politiemedewerker fungeert als ‘klant’ en heeft contact met de sekswerker, terwijl diens collega’s assisteren wanneer naam en afspraken over de dienstverlening bevestigd worden (bijvoorbeeld bij het horen van in de woning aanwezige personen). De bevindingen van controles worden vastgelegd in bestuurlijke rapportages. Hierin komen de relevante feiten en omstandigheden aangaande seksuele dienstverlening aan de orde, ook als sprake is van ongedwongen prostitutie. Deze bestuurlijke rapportages worden vervolgens ter beschikking gesteld aan de gemeente Arnhem. Op basis van de in de rapportages beschreven feiten en omstandigheden kan de gemeente besluiten tot het treffen van bestuurlijke maatregelen. Voorbeelden daarvan zijn het (voorwaardelijk) opleggen van een vroeger sluitingsuur, het tijdelijk of permanent sluiten van een seksinrichting of het opleggen van een last onder dwangsom. Bij het aantreffen van slachtoffers van mensenhandel wordt altijd een melding gedaan bij Comensha⁴⁸. In dat geval, of in het geval van andere overtredingen van het Wetboek van Strafrecht, kunnen overstappen op het Wetboek van Strafvordering.

4.3.3 Algemeen beeld en bestuurlijke rapportages

Uit interviews komt naar voren dat het algemene beeld op het vlak van niet-vergunde prostitutie met name bestaat uit thuisprostitutie. Dit betekent niet dat illegale prostitutie op andere locaties (hotels zonder receptie, vakantieparken) niet plaatsvindt, maar kan wel betekenen dat de omvang of de controles daarvan verhoudingsgewijs beperkt zijn. Daarnaast, zo komt uit interviews naar voren, gaat het met name om vrouwen die hun seksuele diensten aanbieden. Daarbij speelt mogelijk mee dat het ook moeilijk is om zicht te krijgen op de prostitutie door jongens/mannen: ‘De dynamiek op websites waar jongens en mannen zich aanbieden, is heel anders. Er wordt bijvoorbeeld gesproken in codetaal, het is redelijk lastig om daar wijs uit te worden’, aldus een respondent. Controles vinden mogelijk iets vaker plaats op in wijken met een slechter sociaaleconomisch profiel. Tegelijkertijd geven respondenten aan dat van specifieke hot spots geen sprake is waar het gaat om illegale prostitutie. Er zijn geen locaties aan te wijzen waarvan ze van te voren al weten dat er illegale prostitutie plaatsvindt.

Om aanvullend zicht te krijgen op de niet-vergunde prostitutie in Arnhem, hebben we 27 bestuurlijke rapportages bekeken. Deze bestuurlijke rapportages hebben betrekking op alle controles die zijn uitgevoerd in de periode april 2015 tot en met mei 2017: een periode van twee jaar. Omdat in zeven rapportages namen van meerdere sekswerkers voorkomen, gaan deze bestuurlijke rapportages over in totaal 39 sekswerkers. Bij negentien controles betrof het een sekswerker, bij twee controles twee sekswerkers, bij vier controles drie sekswerkers en bij een controle vier. De achtergrond van de bestuurlijke controles ligt overwegend in online advertenties door sekswerkers. Er zijn echter, blijkens de rapportages, ook andere redenen om tot een

48. Coördinatiecentrum Mensenhandel.

bestuurlijke controle over te gaan. Te denken valt aan meldingen bij Meld Misdaad Anoniem (M.) aangaande mensenhandel. Ook worden actief *mystery guest visits* uitgevoerd bij massagesalons waarbij vermoedens bestaan dat deze zich niet aan de exploitatievergunning houden door seksuele diensten aan te bieden. Onbekend is hoe vaak de *mystery guests* precies worden ingezet. Bestuurlijke rapportages aangaande de massagesalons vallen buiten de hiernavolgende omschrijving. We beperken ons aangaande massagesalons tot het volgende intermezzo.

Intermezzo – Seksuele dienstverlening in massagesalons

Massagesalons adverteren, omdat voor het mogen aanbieden van seksuele dienstverlening een vergunning noodzakelijk is, niet openlijk met de mogelijkheid daartoe. Om die reden voeren daartoe bevoegde opsporingsambtenaren controles uit in de vorm van *mystery visits*. Zij doen zich voor als klant om te achterhalen of in een massagesalon (herhaaldelijk) seksuele dienstverlening aangeboden wordt. Tijdens een zogenaamde hercontrole – een tweede *mystery visit* – biedt de masseuse wederom de mogelijkheid tot een handmatig hoogtepunt aan. Dit vormt de aanleiding om een controle uit te voeren. Tijdens deze controle blijkt dat er niet alleen zogenaamde *happy endings* maar waarschijnlijk ook andere vormen van seksuele dienstverlening mogelijk zijn. In ladekastjes worden condoomverpakkingen aangetroffen waarvan de exploitant het doel niet goed kan verklaren. De uitkomsten van deze controle en het verloop van de daaraan voorafgaande *mystery visits* worden opgetekend in een bestuurlijke rapportage. Op basis van de daarin beschreven bevindingen wordt besloten om de massagesalon op last van de burgemeester te sluiten.

Het beeld uit de rapportages is overeenkomstig met dat uit de interviews. Uitgezonderd drie bestuurlijke rapportages, die betrekking hebben op seksuele dienstverlening in hotels, is altijd sprake van thuisprostitutie. In tien gevallen worden daarbij ook escortdiensten aangeboden. De leeftijd van de sekswerkers loopt uiteen. De jongste is 20 jaar oud, de oudste is 50 jaar. Gemiddeld zijn zij 29 jaar oud. De gecontroleerde sekswerkers zijn vrijwel allemaal van het vrouwelijk geslacht. Een uitzondering wordt gevormd door een transseksueel. Dit betekent dat bestuurlijke rapportages aangaande mannelijke sekswerkers ontbreken, in lijn met de bevindingen uit de interviews. Onder de gecontroleerde sekswerkers is sprake van vele nationaliteiten: zij zijn niet alleen afkomstig uit Nederland maar hebben hun oorsprong onder andere in de Antillen, Bulgarije, de Dominicaanse Republiek, Italië, Roemenië en Spanje. Ondanks deze diversiteit aan nationaliteiten is meer dan de helft van de gecontroleerde sekswerkers afkomstig uit Oost-Europa, en dan met name Roemenië (n=17). Verder is iets minder dan een derde van de sekswerkers (n=12) van Nederlandse komaf.

Uitspraken over de zelfstandigheid van de sekswerkers zijn op basis van de in de bestuurlijke rapportages opgenomen informatie niet zonder meer mogelijk. Enerzijds lijkt het zo te zijn dat de meeste sekswerkers zelfstandig werken. Tegelijkertijd worden er tijdens de bestuurlijke controles meermaals personen (niet zijnde klanten)

aangetroffen. De precieze rol van deze personen is onduidelijk, te meer daar – wanneer sekswerkers hiernaar gevraagd wordt – ontkend wordt dat andere aanwezigen een rol hebben bij de seksuele dienstverlening die zij aanbieden of verklaringen over de rol van andere personen veel ruimte voor twijfel bij de politie openlaten.

'Ik werk zelfstandig als sekswerker. [...] Ik verblijf nu sinds twee maanden op dit adres, waarvan om de twee weken in de prostitutie en dan weer twee weken in Roemenië. Ik ben aan dit werk gekomen door vrienden in Amsterdam.' (Bron: Bestuurlijke rapportage gemeente Arnhem)

De aard van de seksuele dienstverlening die wordt aangeboden is te typeren als heteroseks. Conform de informatie uit de interviews hebben bestuurlijke rapportages geen betrekking op homoseksuele dienstverlening. Door het ontbreken van de desbetreffende advertentie hebben we bij twee bestuurlijke rapportages niet kunnen vaststellen welke vorm(en) van seksuele dienstverlening mogelijk waren. Van de overige 25 bestuurlijke rapportages worden er in elf minder gangbare vormen van seksuele dienstverlening aangeboden (zoals BDSM). In dertien rapportages wordt er melding van gemaakt dat onveilige seks tot de mogelijkheden behoort. Van deze dertien rapportages zijn er twee advertenties van vrouwen met een Nederlandse nationaliteit. Acht van de advertenties zijn van vrouwen met een Roemeense nationaliteit. De leeftijd van de vrouwen die verbonden zijn aan de dertien rapportages varieert. De jongste vrouw is 22 jaar, de oudste vrouw 40. Geen van de gecontroleerde sekswerkers heeft een vergunning aangevraagd voor het sekswerk dat zij aanbieden. Dit vormt de aanleiding voor het Prostitutie Controleteam om een bestuurlijke rapportage op te maken. De meeste sekswerkers geven aan dat zij niet op de hoogte zijn van deze vergunningsverplichting. Het is echter de vraag in hoeverre dit ook daadwerkelijk het geval is, te meer daar sommige sekswerkers al vaker zijn gecontroleerd door het PCT. Om die reden mag worden verondersteld dat zij wel degelijk op de hoogte zijn van de noodzaak tot het aanvragen van een vergunning. De kosten die met het aanvragen van een vergunning samenhangen, vormen mogelijk een drempel voor de gecontroleerde sekswerkers.

'Ik vind de regelgeving zo krom. [...] Ik heb de brief van de gemeente al gehad. Ik zou meer dan €1000,- moeten betalen maar dat is echt veel geld voor mij. Ik blijf dit werk gewoon doen en jullie mogen doorgaan met controleren.' (Bron: Bestuurlijke Rapportage Gemeente Arnhem)

In zes van de 27 bestuurlijke rapportages staat genoteerd dat er tijdens de bestuurlijke controle signalen van mensenhandel naar voren zijn gekomen. Signalen die uit de bestuurlijke rapportages blijken zijn: adverteren, de sekswerker staat niet ingeschreven op het adres waar ze werkt, een gangbare aanloop van klanten, meldingen

van overlast uit de buurt, geen beschikking over de eigen advertentie, niet op de hoogte zijn welke werknaam bij de advertentie staat. Dergelijke signalen worden door het Prostitutie Controleteam onderzocht en maken geen deel uit van de bestuurlijke rapportages. Dit wordt strafrechtelijk verder onderzocht en daarnaast wordt de casus besproken in het casusoverleg Mensenhandel van het RIEC.⁴⁹

4.3.4 Handhaving

Op basis van de 27 bestuurlijke rapportages geven we een kort beeld over de handhaving. Uit door de gemeente Arnhem ter beschikking gestelde informatie blijkt dat meermaals dezelfde adressen – zoals een hotel maar ook woningen – gecontroleerd worden. In een interview wordt verteld dat het de eerste keer vaak bij een waarschuwing blijft voor sekswerkers. Deze waarschuwing komt meermaals vanuit de woningbouwvereniging die huurders prostitutieactiviteiten vanuit de woning verbiedt en bij een herhaling de huur kan opzeggen. Waarschuwingen worden ook gegeven aan de exploitanten van hotels. Om herhaling te voorkomen, kan bovendien worden besloten tot het opleggen van een last onder dwangsom. Dit betekent dat de overtreder door in dit geval de gemeente verplicht wordt een geldsom te betalen in het geval van herhaling van de overtreding (zie artikel 5:32 Awb). Uit interviews blijkt dat de hoogte van deze bestuurlijke boete uiteen kan lopen van €1.000,- tot €25.000,-.

Intermezzo – Thuisprostitutie en overlast in de wijk

Uit online advertenties wordt duidelijk dat thuisprostitutie aangeboden wordt in een flatgebouw dat in Arnhem-Zuid gelegen is. Tijdens een bestuurlijke controle wordt geconstateerd dat de sekswerker de woning tegen een vergoeding huurt van de oorspronkelijke huurder en zij hier sinds enkele dagen actief is. Voor zover bekend heeft dit nog niet tot overlast voor omwonenden geleid. Ook tijdens een ander interview blijkt dat thuisprostitutie lang niet altijd overlast tot gevolg heeft voor omwonenden en de omgeving. Onze respondent vertelt: 'Mijn buurvrouw op de hoek adverteert online. Zelf ben ik er alerter op, valt het me op als er een man – waarschijnlijk een klant – meermaals door de straat loopt omdat hij het adres nog niet heeft gekregen. Dat komt denk ik om dat ik ook in deze branche werk. Maar ik had het er laatst met mijn buurman over en die heeft dit soort dingen helemaal niet door. Van overlast is in dat geval dus niet echt sprake.'

Gestreefd wordt naar een aanpak op maat, waarbij gekeken wordt wat de meest passende en proportionele maatregel is. Voorafgaand aan de inzet van een bestuurlijke maatregel wordt bekeken of een andere insteek, namelijk die vanuit de hulpverlening, meer effect kan sorteren. Te denken valt dan aan het aanmelden van de sekswerker bij Next Step of het verlenen van ondersteuning bij het vinden van werk c.q. een andere inkomstenbron. Leidend binnen de afweging voor de te treffen maatregelen zijn

49. Regionale Informatie en Expertise Centra.

signalen over bedrijfsmatigheid, dwang en mensenhandel. Daarbij wordt ook bekeken in hoeverre uitgangspunten die zijn vastgelegd in het bestemmingsplan aan de basis kunnen staan voor het aanpakken van overtredingen daarvan. Dit heeft ertoe geleid dat gaandeweg vaker is besloten tot het opleggen van een last onder dwangsom. Bij een geconstateerde herhaling van de overtreding kan de vastgestelde dwangsom worden geïnd.

Tabel 4.6 – Overzicht van acties naar aanleiding van bestuurlijke rapportages.

Actie	Aantal
Waarschuwingsgesprek of –brief	6
Last onder dwangsom	5
Informeren woningbouwvereniging	5
Opzeggen huurcontract door woningbouwvereniging	2
Doorverwijzing naar Next Step	3
Aanmelden voor casus mensenhandel	1
Geen maatregelen	5
Totaal	27

De door ons geraadpleegde bestuurlijke rapportages hebben tot de in tabel 4.6 vermelde acties geleid.⁵⁰ Daaruit blijkt dat in de meeste gevallen een waarschuwingsgesprek gehouden wordt of een waarschuwingsbrief wordt verstuurd. Deze kan, als de woningbouwvereniging is geïnformeerd over het plaatsvinden van thuisprostitutie, vanuit de woningbouwvereniging worden verstuurd. Dit heeft meermaals geleid tot het opzeggen van het huurcontract. Ook is in vijf gevallen een last onder dwangsom opgelegd. Driemaal is gekozen voor een doorverwijzing naar een hulpverleningstraject (onder andere vanwege verslaving) in de vorm van Next Step. Een van de casus wordt tot slot strafrechtelijk benaderd vanwege (signalen van) mensenhandel. Meermaals wordt besloten om geen maatregelen te treffen, bijvoorbeeld omdat de eigenaren van de woning inmiddels in detentie zitten of omdat de woning inmiddels een andere eigenaar heeft. Daarnaast zijn in een casus geen maatregelen getroffen omdat de exploitant van een hotel zelf de politie heeft geïnformeerd over het plaatsvinden van prostitutie.

Onbekend is in hoeverre sekswerkers uit de niet-vergunde of illegale branche gebruik maken van hulpverlening. Vanuit verschillende hulpverleningsinstanties (bijvoorbeeld IrisZorg, VGGM/GGD, Moviera) is er hulpverlening mogelijk op het gebied van hulp bij ander werk en inkomen, (medische) zorg en tijdelijke opvang. De GGD heeft

50. In totaal hebben deze maatregelen betrekking op 25 bestuurlijke rapportages. In twee gevallen loopt het onderzoek nog. Omdat er meerdere maatregelen mogelijk zijn, telt het totaal op tot een hoger aantal dan 25.

bijvoorbeeld een preventieteam speciaal voor sekswerkers. Zij kunnen bij dit preventieteam terecht met vragen over werk, gezondheid en seksualiteit. Ook gaat het preventieteam op bezoek in clubs om voorlichting te geven over veilig werken. Thuissekswerkers of sekswerkers die in de escort werken, kunnen telefonisch contact opnemen met dit team om informatie te vragen.⁵¹ IrisZorg kan begeleiding bieden bij het afkicken van een verslaving of bij het stoppen met sekswerk via het uitstapprogramma Next Step. Niet-vergunde of illegale sekswerkers zijn in de meeste gevallen niet in beeld bij de handhavende of hulpverlenende instanties waardoor hulpvragen op eigen initiatief van de sekswerker moeten komen.

51. http://www.vggm.nl/ggd/seks_en_gezondheid/als_seks_je_werk_is

5 Conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk staan de conclusies en aanbevelingen naar aanleiding van het onderzoek naar de zichtbare en onzichtbare prostitutie in de gemeente Arnhem centraal. Enerzijds heeft het onderzoek zich toegespitst op het in kaart brengen van het fenomeen prostitutie. Anderzijds, en als een nadere verbijzondering van de prostitutie in Arnhem, is de aandacht uitgegaan naar de Zorgzone. De conclusies volgen in grote lijnen de onderzoeksvragen, zoals geformuleerd in het eerste hoofdstuk. Daarna volgen de aanbevelingen.

5.1 Conclusies

5.1.1 Prostitutiebeleid

Het landelijke prostitutiebeleid kent een lange geschiedenis en is anno 2017 nog niet uitgekristalliseerd. Landelijke ontwikkelingen wijzen in dezelfde richting als onze onderzoeksbevindingen voor de gemeente Arnhem, namelijk dat de traditionele vormen van prostitutie (raambordelen, clubs, privéhuizen) op hun retour zijn en internet-prostitutie fors aan belang heeft gewonnen. De Wet regulering prostitutie en bestrijding misstanden seksbranche (hierna: Wrp) verschaft enige duidelijkheid hoe hiermee kan worden omgegaan in termen van het wel of niet opleggen van een vergunningsverplichting. In Arnhem is thuisprostitutie op dit moment in beginsel niet vergunningsplichtig, tenzij er sprake is van een of meerdere kenmerken, waardoor bedrijfsmatigheid kan worden aangenomen. Wat als bedrijfsmatig geldt, verschilt per gemeente. De gemeente Arnhem heeft dit begrip verankerd in de Algemene Plaatselijke Verordening (APV).

Het toezicht op en de handhaving van het prostitutiebeleid van Arnhem door het PCT spitsten zich toe op controles in de niet-vergunde en illegale prostitutie en op periodieke controles van de vergunde seksinrichtingen. In de periode 2015 tot en met augustus 2017 zijn 27 bestuurlijke rapportages opgesteld. De aard van de overtredingen betreft vaak het aanbieden van seksuele diensten zonder in bezit te zijn van de daarvoor noodzakelijk geachte vergunning. De reactie van de politie en gemeenten op de overtreding zijn onder meer het houden van een waarschuwingsgesprek of het versturen van een waarschuwingsbrief, het opleggen van een last onder dwangsom en het informeren van de woningbouwvereniging (welke zelfstandig maatregelen kan treffen zoals het uit huis plaatsen van een huurder). Een probleem is dat de sekswerkers op een andere locatie in de gemeente Arnhem of in een andere gemeente weer aan het werk gaan; een fenomeen dat landelijk ook geldt (Van Wijk et al., 2014). Er worden in de vergunde inrichtingen geen overtredingen geconstateerd. De exploitanten zorgen daar in verband met willen het behouden van hun vergunning wel voor.

5.1.2 Verschijningsvormen

In (de gemeente) Arnhem zijn zowel vergunde als niet-vergunde vormen van seksuele dienstverlening beschikbaar. Het aantal vergunde seksinrichtingen bedraagt anno 2017 vijf (maximum is acht) en varieert van een privéhuis tot een SM-studio. Ook is er een escortbureau in Arnhem. Voor zover daar zicht op is, zijn de sekswerkers in deze seksinrichtingen vaak van Nederlandse afkomst en soms al geruime tijd werkzaam in de seksinrichting. De sekswerkers krijgen regelmatig medische controles.

Een specifieke groep vergunde sekswerkers wordt gevormd door de straatsekswerkers. Uit landelijk onderzoek is bekend dat deze groep steeds kleiner wordt. Ook in Arnhem neemt het aantal vergunde sekswerkers in de straatprostitutie af; 45 in 2003 tot negen in 2017. Uit de gegevens van IrisZorg, de politie en interviews blijkt duidelijk het problematische karakter van deze groep. Er is sprake van uiteenlopende psychosociale problematiek (verslaafd, dakloos, psychisch) en financiële problemen en – in sommige gevallen – zeer regelmatig politiecontacten in de rol van betrokkene of verdachte. Van de negen sekswerkers die nu nog op de Zorgzone seksuele diensten verlenen zijn er acht vrouw en is één een transseksueel. Ze zijn tussen de 30 en 65 jaar. Het verlenen van seksuele diensten is voor veel hen de (enige) manier om hun verslaving te bekostigen. Op de Zorgzone is hun veiligheid gegarandeerd en krijgen zij primaire (medische) zorg. Overigens komen drie sekswerkers van buiten Arnhem, zijn er twee niet verslaafd en komt er één sekswerker voornamelijk op de zone voor de gezelligheid.

Op het niet-vergunde deel van de prostitutiebranche in Arnhem is redelijk goed zicht gekomen doordat de sekswerkers daarvoor op internet adverteren. In 2017 (tot en met augustus) gaat het om ongeveer 240 unieke advertenties. In lijn met het landelijke beeld is een (naar verhouding) fors deel van de sekswerkers van Oost-Europese of Zuid-Amerikaanse origine. In het onderzoek is het lastig om aan te geven hoeveel van deze sekswerkers daadwerkelijk ook illegaal – namelijk bedrijfsmatig – werken. De controles van het PCT heeft een beperkt en op basis van risico-indicatoren geselecteerde groep thuissekswerkers in beeld. Op basis van de teksten in de advertentie kunnen geen betrouwbare uitspraken worden gedaan over eventuele psychosociale problemen van de sekswerkers. Wel zijn er verschillende advertenties gevonden waaruit twee of meer mogelijke signalen van mensenhandel blijken. Het meest voorkomend is de combinatie van een hoge graad van beschikbaarheid, tegen een verhoudingsgewijs laag tarief. Dat wil niet zeggen dat er bij de vrouwen in deze advertenties daadwerkelijk sprake is van mensenhandel (en dat dit in de overige advertenties niet het geval is), maar wel dat dit reden voor nader onderzoek door het PCT kan zijn. Uit de bestudeerde 27 bestuurlijke rapportages komen in zes zaken signalen voor van vermoedelijke mensenhandel die in RIEC-verband worden besproken en mogelijk strafrechtelijk verder worden onderzocht. Het aantal mensenhandelzaken dat terug is te voeren op Arnhem is tamelijk beperkt, maar hierbij moet in aanmerking worden genomen dat het aantal controles door het PCT gering is (gegeven

de hoeveelheid advertenties) en dat slachtoffers van mensenhandel vaak geen aangifte durven doen.

Over andere vormen van illegale prostitutie zijn in dit onderzoek weinig aanwijzingen gevonden dat dit op grote schaal voorkomt. Verschillende respondenten noemen illegale straatprostitutie (buiten de Zorgzone) door een klein aantal vrouwen. En uit de bestuurlijke rapportages blijkt dat in een enkele massagesalon naast de massages ook seksuele diensten worden aangeboden. Uit de internetsearch komt naar voren dat een belangrijk deel van de adverteerders (ook) buiten hun woning diensten verlenen. Het is niet duidelijk wat die locaties zijn. In de interviews zijn onder meer *cardate* (seksuele dienstverlening op parkeerplaatsen) en hotelprostitutie genoemd. Uit de kwalitatieve informatie van de wijkagenten (die alle wijken van Arnhem bestrijken) komt naar voren dat klachten van omwonenden zicht geven op gevallen van illegale thuisprostitutie. De sekswerkers gaan (zeer waarschijnlijk) in een andere wijk verder met het verlenen van seksuele diensten.

5.1.3 Zorgzone

Het aantal sekswerkers op de Zorgzone is zoals gezegd de afgelopen vijftien jaar flink afgenomen. Uit cijfers van IrisZorg blijkt dat een groot deel van de 27 in beeld gebrachte sekswerkers en voormalige sekswerkers te maken hebben met psychische of verslavingsproblematiek. Ook wonen blijkt voor ongeveer de helft van de groep problematisch te zijn; 11 van de 27 sekswerkers hebben geen zelfstandige woonruimte. Politieregistraties laten zien dat 25 sekswerkers en voormalig sekswerkers – die zij vanuit de gemeente hebben doorgekregen – 270 politiecontacten hebben gehad als betrokkene (72%), verdachte (20%) of aangever (8%).

Met acht van de negen sekswerkers die momenteel nog op de Zorgzone werken, zijn gesprekken gehouden over hun wensen en behoeften ten aanzien van de toekomst van de Zorgzone. Unaniem stellen zij dat ze het werk willen blijven doen en dat de Zorgzone voor hen een veilige en prettige (verlichting, toezicht) plaats is om te werken. Ze vinden er een thuis; onder de sekswerkers die daar werken heerst een sterke verbondenheid. Desgevraagd geven zij aan een vergunning voor vijf jaar te willen, in plaats van een jaarlijkse. Het aanvragen van een vergunning vergt (emotioneel) veel van ze.

Het is niet gelukt om een substantiële groep voormalige zonesekswerkers te spreken hoe het hen thans vergaat. Via IrisZorg zijn de contacten gelegd met de sekswerkers. Van de helft was het telefoonnummer niet meer in gebruik. Verschillende vrouwen hadden geen interesse of waren overleden. Er is uiteindelijk gesproken met één voormalige sekswerker van de zone.

Over de gevolgen van een eventuele sluiting voor de huidige sekswerkers op de Zorgzone zijn professionals eensgezind: de sekswerkers blijven werkzaam, maar zullen dan in het illegale circuit verdwijnen en mogelijk moeilijker bereikbaar worden voor hulpverlenings- en zorgpartijen. Uit de literatuur en ook de interviews in andere

gemeenten die de tippelzone hebben gesloten blijkt dat met name de harde kern (ver-slaafde) straatsekswerkers niet ontvankelijk is voor uitstapprogramma's. In de inter-views met professionals uit andere steden wordt vooral benadrukt dat sommige sekswerkers tegen zichzelf in bescherming moeten worden genomen, juist vanwege hun zeer problematische achtergrond en levensstijl. Het accent ligt daarbij eerder op de primaire levensbehoeften (zorg, dagbesteding, beschermde/begeleide woningom-geving, gecontroleerd drugsgebruik) dan hen naar ander werk te leiden, wat vaak een brug t ever is voor deze doelgroep. Een goede monitoring en hulpverlening door 'be-kende' gezichten zijn hierbij noodzakelijk.

In totaal zijn er twaalf sekswerkers die op de Zorgzone hebben gewerkt en die hulpverlening via uitstapprogramma Next Step hebben gehad. Zes sekswerkers heb-ben begeleiding gehad op een enkel leefgebied, vier sekswerkers hebben een traject doorlopen en twee sekswerkers zitten nog in een traject. Volgens de cijfers zijn er vier sekswerkers die inkomsten hebben uit ander werk dan sekswerk. Onbekend is hoe recent deze cijfers zijn en waarop deze informatie is gebaseerd. Het accent zou bij de groep straatsekswerkers volgens professionals moeten liggen op toeleiding naar hulp en zorg in plaats van naar uitstappen.

Ervaringen in andere steden laten zien dat een eventuele sluiting van de Zorg-zone, wat primair een besluit is van de gemeente, goed voorbereid moet worden en voortijdig worden gecommuniceerd naar de sekswerkers en professionals. Er moet daarbij rekening worden gehouden met de individuele persoonlijke omstandigheden van de sekswerkers (maatwerk). Refererend aan de raadsbrief d.d. 6 juni 2017 waarin diverse scenario's worden geschetst, is het pleidooi van de andere steden die eerder te maken hebben gehad met sluiting van de zone om een combinatie van de geschetste scenario's te ontwikkelen.

5.2 Aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek worden verschillende aanbevelingen gedaan. De aanbevelingen hebben in grote lijnen betrekking op het prostitutiebeleid, de ont-wikkelingen in verschijningsvormen van prostitutie en de Zorgzone.

Aanbeveling 1: Harmonisering handhaving

Om verplaatsingseffecten en rechtsongelijkheid tegen te gaan, moeten het toezicht en de handhaving en de daarvoor ontwikkelde criteria door de diverse gemeenten op elkaar worden afgestemd. De effectiviteit van de (bestuurlijke en strafrechtelijke) handhaving wordt daardoor vergroot.

Aanbeveling 2: Controles effectief inzetten

Gelet op de krapper wordende markt voor vergunde inrichtingen, met name privé-huizen en seksclubs, en het gegeven dat de periodieke controles door het PCT geen overtredingen aan het licht brengen, moeten die controles door gemeentelijke mede-

werkers (met training op gebied van signalen voor mensenhandel) worden uitgevoerd. De daarmee bij het PCT vrijkomende capaciteit kan worden benut voor controles met het oog op bestuurlijke controles, waarbij niet alleen de sekswerkers worden gecontroleerd die aan het risicoprofiel voldoen maar ook de andere sekswerkers om zodoende meer zicht te krijgen op locaties, eventueel faciliteerders en (andere) veiligheidsaspecten. Hierbij moet rekening worden gehouden met het gegeven dat meer controles ook tot meer signalen voor mensenhandel kunnen leiden, waarvoor voldoende capaciteit beschikbaar moet zijn.

Aanbeveling 3: Bereiken internetsekswerkers met zorgaanbod

Er gaan thans veel aandacht en middelen uit naar controles van een zeer beperkt deel van de Arnhemse sekswerkers. Het is onbekend in hoeverre de sekswerkers die via internet hun diensten aanbieden hun werk kunnen doen in een medisch gezonde en veilige omgeving. In het totale prostitutiebeleid van de gemeente Arnhem moet ook deze groep, die alleen maar aan belang zal toenemen, aandacht krijgen. Onderzocht moet worden of het huidige aanbod (o.a. SOA spreekuur, telefonische hulpdienst) voldoende in beeld is bij deze groep sekswerkers en in hoeverre een meer outreachende werkwijze van de instellingen nodig is.

Aanbeveling 4: Consequenties sluiting Zorgzone

Het al dan niet sluiten van de Zorgzone is een besluit van de gemeente. Als de Zorgzone wordt gesloten dan leert de ervaring in andere steden dat de gemeente rekening moet houden met:

- goede en integrale samenwerking tussen zorg, veiligheid en opvang
- een duidelijke einddatum van sluiting
- een heldere communicatie richting de sekswerkers
- handhaving illegale prostitutie
- op individueel niveau een plan van aanpak ontwikkelen, waarbij onderscheid moet worden gemaakt naar wel of geen verslaving en in hoeverre de sekswerkers uit Arnhem komen. De eventuele sluiting van de zorgzone moet naadloos aansluiten bij de uitvoering van de individuele plannen.

Het maatwerk moet voldoen aan een aantal minimumvoorwaarden:

- dagbestedingsprogramma
- beschermde woonomgeving (eventueel buiten Arnhem)
- psychiatrische ondersteuning
- administratieve ondersteuning
- 'bekende' zorgverleners

- uitkering voor de verslaafde vrouwen

In uitzonderingsgevallen (ernstige psychiatrische en verslavingsproblematiek) kan worden overwogen om over te gaan tot een rechterlijke machtiging zodat de straatsekswerker verplichte hulp krijgt.

Aanbeveling 5: Monitoring resultaten hulp- en zorgaanbod

De instanties die hulp en zorg verlenen aan sekswerkers in het algemeen en de vrouwen van de Zorgzone in het bijzonder dienen binnen de vigerende wet- en regelgeving een transparante registratie bij te houden welke interventies zijn ingezet in de diverse trajecten, wanneer welke doelstellingen daarmee worden beoogd en te monitoren in hoeverre bijsturing nodig is. Dit vergt een langetermijnvisie (en middelen). Daarbij dienen de diverse interventies helder van elkaar te worden onderscheiden en er concrete resultaatafspraken met de gemeente te worden gemaakt.

Geraadpleegde bronnen

Algemeen Dagblad (2016). 'Massagesalons lopen tegen de lamp door spermasporen', 18 januari 2016.

Altink, S. & S. Bokelman (2006). *Rechten van sekswerkers, Een rapportage over de waarnemingen van De Rode Draad in het Nederlandse prostitutieveld, ruim vijf jaar na de opheffing van het algemeen bordeelverbod, en een pleidooi voor een Kaderwet voor de prostitutie (Prostitutiewet)*. Amsterdam: Stichting De Rode Draad.

Bottenberg, M. & M. Janssen (2012). *De positie van Chinese masseuses in de Chinese beautybranche in Nederland. Onderzoeksrapport Fenomeenonderzoek Mensenhandel en Mensensmokkel in de Chinese beautybranche*. Den Haag: KLPD/Universiteit van Amsterdam.

Buster, M. & G. van Brussel (2007). *Straatprostitutie en vrouwenopvang in Amsterdam*. Amsterdam: GGD.

Daalder, A.L. (2007). *Onderzoek en beleid. Prostitutie in Nederland na opheffing van het bordeelverbod*. Den Haag: Boom Juridische Uitgevers.

Daalder, A.L. (2015). *Prostitutie in Nederland anno 2014*. Den Haag: WODC.

Egmond, P. van & P. Hulshof (2012). *Tweede evaluatie bestuurlijk toezicht raamprostitutie Amsterdam centrum*. Amsterdam: DSP-Groep.

Eysink Smeets, M.W.B., L. van Lier, R. Römken, M. Egelkamp & J. van Ditzhuijzen (2007). *Escort in Amsterdam Revisited. Een beeld van de Amsterdamse escortbranche anno 2007*. Amsterdam: Marnix Eysink Smeets bv.

Eysink Smeets, M.W.B. & L. van Lier (2008). Aan het daglicht onttrokken. Misstanden in de Amsterdamse escortbranche. *Secondant*, 22(1): 26-29.

Flight, S., P. Hulshof, P. van Soomeren & P. Soorsma (2006). *Evaluatie opheffing bordeelverbod. Gemeentelijk beleid*. Amsterdam: DSP-groep.

Gelderlander (2017). Arnhem sluit massagesalon vanwege 'happy ending', 31 augustus 2017.

Gemeente Arnhem (2000). *Van rood naar groen. Arnhemse prostitutie op weg naar normalisatie*. Arnhem: gemeente Arnhem.

Gemeente Arnhem (2003). 'Beleid uitgifte vergunningen straatprostitutie', B&W besluit 15 juli 2003.

Gemeente Arnhem (2011). Toekomst van de Zorgzone. Documentnummer: 2011.0.141.444 Zaaknummer: 2011-11-02543.

Gemeente Arnhem (2015). Minder Opvang, Beter Leven Eindevaluatie 2011-2014.

Gemeente Arnhem (2017). Raadsinformatiebrief Zorgzone van de gemeente Arnhem, 6 juni 2017.

GGD (2017). *Factsheet Zorgzone*, 24 mei 2017.

Jagt, M. van der, P. den Otter & S. Verberk (2007). *Quick scan overlast Amsterdamse wallen. Eindrapportage*. Deventer: B&A-groep.

Korf, D.J., E. van Vliet, J. Knotter & M. Wouters (2005). *Tippelen na de zone. Straatprostitutie en verborgen prostitutie in Amsterdam*. Amsterdam: Rozenberg Publishers.

Levi, R. (2004). *De straat, je werkplek. Een onderzoek naar de rol van huiskamerprojecten in de hulpverlening en gezondheidsbevordering voor vrouwen in de straatprostitutie*. Enschede: Universiteit Twente.

Nationaal Rapporteur Mensenhandel en Seksueel Geweld tegen Kinderen (2016). *Prostitutie en mensenhandel*. Den Haag: Nationaal Rapporteur.

Nijkamp, R., M. Sijtsma, J. Snippe & B. Bieleman (2014). *Verboden rood in beeld: Onderzoek aard en omvang niet-legale prostitutie in 2014*. Groningen-Rotterdam: Intraval.

Noorda, J. (2004). *Hulpvragen van straatsekswerkers in Groningen: een verkennend onderzoek*. Groningen: Rijksuniversiteit Groningen.

NRC (2017). 'Dit zijn de Wallen van internet', 18 oktober 2017.

Regeerakkoord 2017-2021 (2017). *Vertrouwen in de toekomst*.

Smallenbroek, A.J.H. & E.C.M. Smits (2001). *Gemeentelijk prostitutiebeleid na opheffing van het algemeen bordeelverbod; inventarisatie van de stand van zaken*. Den Haag: SGBO.

Smit, M. (2011). Trafficking in human beings for labour exploitation. The case of the Netherlands. *Trends in Organized Crime*, 14: 184-197

Wijk, A. van, A. Nieuwenhuis, D. van Tuyn, T. van Ham, J. Kuppens & H. Ferwerda (2010). *Kwetsbaar beroep. Een onderzoek naar de prostitutiebranche in Amsterdam*. Arnhem: Bureau Beke.

Wijk, A. van, T. van Ham, M. Hardeman & B. Bremmers (2014). *Prostitutie in Nederlandse gemeenten. Een onderzoek naar aard en omvang, beleid, toezicht en handhaving in 2014*. Arnhem: Bureau Beke.

Wilthagen, P. (2014). *De aanpak van mensenhandel in een ge(de)criminaliseerde prostitutiesector. Nederland versus Zweden*. Tilburg: Universiteit Tilburg.

Bijlage 1 - Begrippenlijst

Beheerder: de natuurlijke persoon die door de exploitant is aangesteld voor de feitelijke leiding van een seksinrichting.

Bestuurlijke rapportage: een verslag van een bestuurlijke controle door bijvoorbeeld de politie die een overtreding constateert. Op basis van de rapportage kunnen bestuurlijke maatregelen worden genomen.

Erotische massagesalons: massagesalons waarin seksuele handelingen tegen vergoeding worden verricht

Exploitant: de natuurlijke persoon of de bestuurder van een rechtspersoon of, indien van toepassing, de tot vertegenwoordiging van die rechtspersoon bevoegde natuurlijk persoon, voor wiens rekening en risico een seksinrichting wordt uitgeoefend.

Handhavingsarrangement: een middel om op bestuurlijke en strafrechtelijke basis afstemming te krijgen tussen Openbaar Ministerie, politie en gemeente op handhaving van het prostitutiebeleid. In het arrangement staat omschreven wie welke activiteiten onderneemt.

Illegale prostitutie: het uitoefenen van een prostitutiebedrijf zonder in het bezit te zijn van een vereiste vergunning dan wel het zich niet houden aan de vergunningsvoorschriften door een vergund prostitutiebedrijf

Klant: degene die tegen betaling gebruikmaakt van de door een exploitant van een prostitutiebedrijf of een sekswerker aangeboden seksuele diensten.

Locatiegebonden prostitutiebedrijven: seksclubs/ privéhuizen (bordelen), privéhuizen, raamprostitutie, sekstheaters en thuisprostitutie.

Niet-locatie gebonden prostitutiebedrijven: escortservices.

Onvergunde prostitutiebedrijven: vestiging van een prostitutiebedrijf in een gemeente zonder vergunningsplicht.

Sekswerker: degene die zich beschikbaar stelt tot het verrichten van seksuele handelingen met een ander tegen betaling.

Prostitutiebedrijf: de activiteit, bestaande uit het bedrijfsmatig gelegenheid geven tot prostitutie (denk aan seksclubs, escort en raamprostitutie).

Seksbedrijf: de activiteit, bestaande uit het bedrijfsmatig gelegenheid geven tot prostitutie of tot het verrichten van seksuele handelingen voor een ander tegen betaling of uit het bedrijfsmatig aanbieden van vertoningen van erotisch-pornografische aard in een seksinrichting tegen betaling (denk aan seksbioscopen, sekstheaters).

Seksinrichting: voor het publiek toegankelijke, besloten ruimte waarin bedrijfsmatig seksuele handelingen worden verricht, seksuele diensten worden aangeboden of vertoningen van erotisch-pornografische aard plaatsvinden.

Thuis prostitutie: van thuis prostitutie is sprake als de op dat adres woonachtige en ingeschreven bewoner, alleen, gelegenheid biedt tot prostitutie.

Bijlage 2 – Format IrisZorg

Analyseformat IrisZorg

Nr.	IRISZORG						
	Wanneer was het laatste contact met de (ex)sekswerker? (datum)	Welke woonsituatie van de (ex)sekswerker is bij IrisZorg het laatst bekend?	Welke werksituatie van de (ex)sekswerker is bij IrisZorg het laatst bekend?	Wat is bij IrisZorg bekend over de inkomenssituatie van de (ex)sekswerker?	Was de (ex)sekswerker ttv het contact bij IrisZorg verslaafd?	Had de (ex)sekswerker ttv van het contact bij IrisZorg verdere hulpverlening? (Zo ja, bij welke instelling?)	Heeft u overige opmerkingen over de (ex)sekswerker?
1							
2							
3							
4							
5							
6							
7							
8							
9							
10							
11							
12							
13							
14							
15							
16							
17							
18							
19							
20							
21							
22							
23							
24							
25							
Etc.							

Bijlage 3 – Format Nationale Politie

Analyseformat gemeente, politie en IrisZorg

	NATIONALE POLITIE			
	We zoeken naar politiecontacten waarbij de (ex)sekswerker als betrokkene of verdachte geregistreerd staat			
Nr.	Heeft de (ex)sekswerker de laatste 3 jaar politiecontacten gehad?	Hoe veel politiecontacten heeft de (ex)sekswerker gehad?	Om welk soort feiten gaat het voornamelijk? (beschrijf de 2 meest voorkomende)	Heeft u overige opmerkingen over de (ex)sekswerker?
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				
11				
12				
13				
14				
15				
16				
17				
18				
19				
20				
21				
22				
23				
24				
25				
Etc.				

Bijlage 4 – Topiclijst sekswerkers Zorgzone

Zorgzone Arnhem

Topiclijst interviews

De volgende topics komen minimaal aan bod:

Achtergrond informatie

- Leeftijd
- Geboorteland
- Carrière als sekswerker (start, eind, locaties)
- Redenen start prostitutie

Zorgzone

- Periode werken in de Zorgzone Arnhem
- Ervaringen werken in de Zorgzone Arnhem

Huidige leefsituatie

- Financiële situatie
- Woonsituatie
- Gezondheid
- Verslaving (alcohol, drugs, medicijnen of anders)

Uitstapproces en ontvangen zorg/steun vanuit NextStep

- Zou je willen stoppen met werken in de Zorgzone Arnhem? Waarom wel/niet
- Ervaringen met Next Step
- Ontvangen zorg/steun van andere (hulpverlenende) instanties (gemeente, IrisZorg etc)
- Tekortkomingen huidige zorg en steun
- Wensen en behoeften (aan begeleiding na traject)

Sluiting zone

- Wat ga je dan doen
- Welke risico's loop je hierdoor
- Wat kan de gemeente doen om je dan verder te helpen
- Wat kan een andere organisatie doen om je dan verder te helpen

Toekomstperspectief

- Wat zijn jouw doelen en plannen en hoe wil je dit realiseren?
- Wat zijn jouw wensen en behoeften qua zorg en steun om dit te realiseren?
- Brief aan gemeente gestuurd, mogen wij die inzien?

Bijlage 5 – Topiclijst voormalig sekswerkers Zorgzone

Zorgzone Arnhem

De volgende topics komen minimaal aan bod:

Achtergrond informatie

- Leeftijd
- Geboorteland
- Carrière als sekswerker (start, eind, locaties)
- Redenen start prostitutie
- Periode werken in de Zorgzone Arnhem
- Ervaringen werken in de Zorgzone Arnhem

Huidige leefsituatie

- Werksituatie
- Financiële situatie
- Woonsituatie
- Gezondheid
- Verslaving (alcohol, drugs, medicijnen of anders)

Uitstapproces en ontvangen zorg/steun vanuit NextStep

- Wanneer gestopt met werken in de Zorgzone Arnhem
- Waarom gestopt met werken in de Zorgzone Arnhem
- Hoe is het uitstapproces verlopen? (coldturkey/geleidelijk)
- Mate en vorm van zorg en steun vanuit NextStep toendertijd
- Positieve ervaringen met zorg/steun NextStep
- Minder positieve ervaringen NextStep/tekortkomingen
- Mogelijkheden tot verbeteringen van NextStep/wensen en behoeften
- Ontvangen zorg en steun van andere (hulpverlenende) instanties
- Advies voor sekswerkers die willen stoppen (valkuilen/waar loop je tegenaan)

Huidige zorg en steun vanuit NextStep

- Mate en vorm van huidige zorg en steun vanuit NextStep
- Ervaringen huidige zorg en steun vanuit NextStep
- Ontvangen zorg en steun vanuit andere (hulpverlenende) instanties
- Tekortkomingen huidige zorg en steun
- Wensen en behoeften (aan begeleiding na traject)

Toekomstperspectief

- Wat zijn jouw doelen en plannen en hoe wil je dit realiseren?
- Wat zijn jouw wensen en behoeften qua zorg en steun om dit te realiseren?

Bijlage 6 – Topiclijst thuissekswerkers

Zorgzone Arnhem

Topiclijst interviews thuissekswerkers

Voor de gemeente Arnhem voeren we een onderzoek uit naar zichtbare en onzichtbare prostitutie. Via de website (per sekswerker in te vullen) zijn we uw advertentie tegengekomen waarin uw nummer vermeld stond. We zouden graag meer zicht willen krijgen op de praktijk en met name wat u ervan vindt om in Arnhem te werken. We zouden u graag kort en anoniem een paar vragen willen stellen. Alles wat u zegt, is anoniem en we zullen uw naam niet gebruiken in het rapport.

Achtergrond informatie

- Leeftijd
- Geboorteland
- Carrière als sekswerker (start, eind, locaties)

Thuiswerk

- Hoe lang werk je al als thuiswerker? Ook andere vormen van prostitutie?
- Waarom voor deze vorm van prostitutie gekozen? Waarom geen andere vorm? (bordeel/privéhuis)
- Waarom in Arnhem?
- Heb je last van concurrentie?
- Heb je vroeger in een club oid gewerkt?
- Zou je je laten registreren bij de gemeente bv voor een vergunning?

Huidige leefsituatie

- Werksituatie (vergund/niet vergund)
- Financiële situatie
- Woonsituatie
- Gezondheid (GGD)
- Veiligheid
- Verslaving (alcohol, drugs, medicijnen of anders)

Huidige zorg en steun

- Ontvangen zorg en steun vanuit andere instanties (zoals IrisZorg, gemeente etc)
- Tekortkomingen huidige zorg en steun
- Wensen en behoeften

Toekomstperspectief

- hoe lang wil je dit werk doen?
- ben je van plan te verhuizen en zo ja waarom (niet)?

Bijlage 7 – Topiclijst exploitanten vergunde seksinrichtingen

Zorgzone Arnhem

Topiclijst interviews seksinrichtingen

De volgende topics komen minimaal aan bod:

Achtergrondinformatie

- Naam respondent
- Naam seksinrichting
- Functie

Positie binnen gemeente Arnhem

- Soort prostitutie
- Vergunning
- Concurrentie
- Ook actief in andere steden? Zo ja, hoe gaat het daar?
- Is er zicht op of er betaald wordt voor de seksuele handelingen die plaatsvinden in de instelling c.q. prostitutie plaatsvindt?
- Voorkomen van illegale prostitutie en in welke vormen

Beleid gemeente Arnhem

- In hoeverre c.q. vanuit welke kennis en ervaring kan de respondent iets zeggen over het prostitutie- en seksbedrijvenbeleid in Arnhem?
- Mening over prostitutiebeleid gemeente Arnhem
- Mening over toezicht en handhaving
- Lacunes
- Behoeften

Problematiek sekswerkers

- Ervaring met sekswerkers die van de Zorgzone komen
- Omschrijving problematiek sekswerkers (van Zorgzone en in algemene zin)
- Waar lopen sekswerkers tegenaan bij het uitstapproces/wat zijn de grootste valkuilen

Samenwerking instanties

- Met welke instanties (gemeente, IrisZorg, GGD) is er samenwerking/contact?
- Is het contact/samenwerking tussen betrokken instanties voldoende?
- Zijn er mogelijkheden tot verbetering van de samenwerking/het contact tussen instanties?

Verwachte gevolgen/neveneffecten

- Met welke gevolgen dient er rekening te worden gehouden bij het sluiten van de Zorgzone?
- Bijvoorbeeld: kan er een verplaatsingseffect verwacht worden?

Bijlage 8 – Overzicht van gesproken instanties

Gemeente Eindhoven	–	2 medewerkers gesproken
Gemeente Nijmegen	–	1 medewerker gesproken
Gemeente Rotterdam	–	3 medewerkers gesproken
IrisZorg	–	4 medewerkers gesproken
Moviera	–	1 medewerker gesproken
Nationale Politie	–	3 medewerkers gesproken
Next Step	–	2 medewerkers gesproken
Rijnstad	–	2 medewerkers gesproken
VGGM	–	3 medewerkers gesproken
Overig	–	1 medewerker gesproken

Bijlage 9 – Topiclijst professionals instanties en andere gemeenten

Zorgzone Arnhem

Topiclijst interviews betrokken instanties

De volgende topics komen minimaal aan bod:

Achtergrond informatie respondent(en)

- Naam
- Instantie
- Functie

Betrokkenheid bij Zorgzone Arnhem

- Op welke manier is de instantie betrokken bij de Zorgzone Arnhem
- Taken en rol

Problematiek sekswerkers

- Hoe lijken de sekswerkers de Zorgzone te ervaren
- Omschrijving problematiek sekswerkers
- Waar lopen sekswerkers tegenaan bij het uitstapproces/wat zijn de grootste valkuilen

Lacunes en mogelijkheden

- Hoe lijken de sekswerkers NextStep te ervaren
- Welke vormen van zorg en steun lijken zinvol te zijn
- Welke lacunes in de zorg en steun zijn er te zien
- Welke mogelijkheden tot verbetering zijn er te zien in de zorg en steun

Samenwerking instanties

- Hoe verloopt het contact tussen betrokken instanties
- Is het contact/samenwerking tussen betrokken instanties voldoende
- Zijn er mogelijkheden tot verbetering van de samenwerking/het contact tussen instanties

Verwachte gevolgen/neveneffecten

- Met welke gevolgen dient er rekening worden gehouden bij het sluiten van de Zorgzone Arnhem?
- Bijvoorbeeld: kan er een verplaatsingseffect verwacht worden?
- Is er een aanvullend zorgpakket nodig als de Zorgzone Arnhem sluit

Bijlage 10 – Vragenlijst wijkagenten

Aan: alle wijkagenten in gemeente Arnhem

In welk wijkteam bent u werkzaam? _____

Is er in uw werkgebied in uw optiek sprake van de volgende prostitutievormen?

Prostitutievorm	Ja	Nee
Thuisprostitutie		
Privé-huizen		
Escortbedrijven		
Hotelprostitutie		
Tippelprostitutie		
Andere vormen, namelijk:		

Indien u 'ja' heeft ingevuld bij de vorige vraag, mogen wij u dan binnenkort (telefonisch) benaderen voor een aantal aanvullende vragen?

Contactgegevens:

Naam: _____

Mobiel: _____ (geen grip s.v.p.)

Eventuele opmerkingen

Hartelijk dank voor uw tijd, moeite en informatie. Als u vragen hebt, kunt u contact opnemen met ondergetekende.

Met vriendelijke groeten,

Anton van Wijk
Bureau Beke

Bureau Beke

Turfstraat 1
6811 HL Arnhem
T 026 443 86 19
info@beke.nl

www.beke.nl